

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การทำงานอย่างผิดกฎหมายของคนไทย
ในประเทศมาเลเซีย: แนวทางการบริหารจัดการ

จัดทำโดย นายอรรถพงศ์ พันธุ์รัตน์
รหัส 9030

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 9 ปี 2560
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง การทำงานอย่างผิดกฎหมายของคนไทย
ในประเทศมาเลเซีย: แนวทางการบริหารจัดการ

จัดทำโดย นายอรรถพงศ์ พันธุ์รัตน์
รหัส 9030

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 9 ปี 2560
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักรับบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ.....
(ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. สุภางค์ จันทวานิช)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(เอกอัครราชทูต อู๋ม เมลานนท์)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ.....
(เอกอัครราชทูต ดร. ธเนศ สุจารีกุล)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การไปทำงานในประเทศมาเลเซียโดยผิดกฎหมายหรือการย้ายถิ่นแบบไม่ปกติ (Irregular Migration) ของแรงงานไทยจากภูมิภาคต่างๆ เข้าไปยังประเทศมาเลเซีย เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนับแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน โดยมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นและส่วนใหญ่มักลงเอยด้วยการถูกจับกุมและดำเนินคดีโดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศมาเลเซีย การถูกจับกุมของแรงงานไทยนี้ได้กลายมาเป็นภารกิจหลักของฝ่ายกงสุล ประจำสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ในการเข้าไปช่วยเหลือติดตามและตรวจสอบสถานะบุคคล รวมทั้งเร่งรัดการดำเนินคดีและประสานการส่งตัวกลับประเทศไทยเมื่อบุคคลเหล่านี้พ้นโทษ

อย่างไรก็ดี การดำเนินการให้ความช่วยเหลือแก่แรงงานไทยที่ถูกจับกุมเหล่านี้ ล้วนเป็นการดำเนินการเพื่อแก้ไขและบรรเทาปัญหาที่ปลายเหตุ โดยที่ผ่านมา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มิได้มีการศึกษาถึงทัศนคติและแรงจูงใจของแรงงานไทยผิดกฎหมายเหล่านี้อย่างจริงจัง ดังนั้น ผลของการศึกษานี้จึงได้เข้ามาเติมเต็มต่อการทำความเข้าใจถึงแรงผลักดัน (Push Factor) และแรงจูงใจ (Pull Factor) ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจในการเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียแบบผิดกฎหมายของแรงงานไทยโดยเฉพาะเจาะจงไปยังกลุ่มแรงงานในภาคการบริการซึ่งเป็นภาคส่วนที่มีการลักลอบเข้าไปทำงานมากที่สุด ว่า มีความเหมือน คล้ายคลึง หรือแตกต่างกันอย่างไร ระหว่างแรงงานจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่มักนิยมไปทำงานในร้านอาหารไทยหรือที่เรียกกันโดยติดปากในประเทศมาเลเซียว่า ร้านต้มยำ และแรงงานจากภูมิภาคอื่นๆ ของประเทศไทย ที่นิยมไปทำงานเป็นพนักงานนวดหรือพนักงานต้อนรับในสถานบันเทิงตามเมืองที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในประเทศมาเลเซีย

จากผลการศึกษาโดยใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นแรงงานไทยในภาคการบริการที่โดนจับกุมในประเทศมาเลเซีย จำนวน 53 คน ณ สถานกักกันสองแห่งในประเทศมาเลเซีย พบว่า ปัจจัยด้านปากท้องซึ่งได้แก่ การมีงานทำและการมีรายได้มากกว่าในประเทศไทยเป็นปัจจัยหลักในการพิจารณาตัดสินใจย้ายถิ่นของแรงงาน โดยกลุ่มแรงงานจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศมาเลเซีย กลับเป็นกลุ่มที่ได้รับเงินรายได้ในประเทศมาเลเซียน้อยที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานไทยจากภูมิภาคอื่น นอกจากนี้ แรงงานจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีปัจจัยในการตัดสินใจย้ายถิ่นที่หลากหลายน่าสนใจ ซึ่งได้แก่ ความใกล้ชิดทางศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งอาจโดนขับเคลื่อนด้วยแรงผลักดันจากสถานการณ์ความเป็นอยู่ในพื้นที่ในภาพรวมอาจกล่าวได้ว่า แรงงานไทยเหล่านี้มีทุนมนุษย์ต่ำ ส่วนใหญ่รู้สึกขาดโอกาสในสังคมและเคยเดินทางไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียมาก่อนแล้ว ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่า แรงงานไทยจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในบรรดาแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย แต่กลับมีส่วนของการถูกจับกุมไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานหญิงไทยที่มาประกอบอาชีพนวดและพนักงานต้อนรับในสถานบันเทิง ซึ่งเป็นข้อบ่งชี้ได้ว่า แรงงานไทยจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เหล่านี้ สามารถปรับตัวกลมกลืนเข้าสู่ระบบสังคมของประเทศมาเลเซียได้อย่างแนบเนียนกว่าแรงงานไทยจากภูมิภาคอื่นๆ ซึ่งล้วนมีข้อจำกัดด้านภาษาและมีความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมจากชาวมาเลเซียส่วนใหญ่

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้สามารถประกอบเป็นรูปร่างและสำเร็จลุล่วงด้วยการชี้แนะและสนับสนุนจากศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. สุภางค์ จันทวานิช เอกอัครราชทูต อู๋ม เมาลานนท์ และเอกอัครราชทูต ดร. ธเนศ สุจารีกุล คณะอาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งได้กรุณาสละเวลาในการให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ยิ่ง ซึ่งข้าพเจ้าขอขอบพระคุณมา ณ ที่นี้

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณผู้บังคับบัญชา เอกอัครราชทูต ดำรง ไคร์ครวญ และนางสาวศิรินทรา จันทพันธ์ อัครราชทูต สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ที่กรุณาสนับสนุนให้ข้าพเจ้าได้เข้าร่วมการอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 9 ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการรับราชการในกระทรวงการต่างประเทศต่อไป โดยในระหว่างที่ข้าพเจ้าต้องขาดลาจากการปฏิบัติหน้าที่ในฝ่ายกงสุลเป็นระยะเวลาอันนานจนเป็นเหตุให้เพื่อนข้าราชการหลายท่านต้องมาปฏิบัติหน้าที่แทนข้าพเจ้านั้น ข้าพเจ้าขอแสดงความซาบซึ้งใจและขอขอบคุณ มา ณ ที่นี้ โดยหวังว่า ข้าพเจ้าจะสามารถตอบแทนเพื่อนข้าราชการเหล่านี้ได้บ้าง ในช่วงระยะเวลาการประจำการที่ยังคงเหลืออยู่

ข้าพเจ้าขอขอบคุณ นายคมกฤษ จองบุญวัฒนา ที่ปรึกษาฝ่ายกงสุล นายธนสิทธิ์ ลอยพิมาย ที่ปรึกษาฝ่ายแรงงาน และเจ้าหน้าที่ห้องถิ่นฝ่ายกงสุลทุกท่าน ที่ได้กรุณาสนับสนุนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำการศึกษาวิจัยนี้แก่ข้าพเจ้าจนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

สุดท้าย ข้าพเจ้าขอขอบคุณครอบครัวที่มีความเข้าใจ สนับสนุนและสละเวลาให้ข้าพเจ้าได้ใช้กับการทำรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องกังวลใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมารดาของข้าพเจ้าที่ได้คอยถามไถ่และให้กำลังใจกับข้าพเจ้ามาโดยตลอด

อรรถพงศ์ พันธุ์รัตน์

สิงหาคม 2560

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	5
1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	5
1.4 คำถามการศึกษา	6
1.5 สมมติฐานการศึกษา	6
1.6 ประโยชน์ของการศึกษา	6
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
2.1 แนวคิดทฤษฎี	7
2.2 ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานไทยที่ถูกจับกุมในประเทศมาเลเซีย	8
2.3 ใบอนุญาตทำงานประเภทต่างๆ ที่รัฐบาลมาเลเซียออกให้แรงงานต่างชาติ	9
2.4 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	9
บทที่ 3 ผลการศึกษา	11
3.1 นโยบายและมาตรการของมาเลเซียในการเดินทางไปทำงานอย่างถูกกฎหมาย	12
3.2 การดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ที่เกี่ยวข้องกับ กับแรงงานไทย	13
3.3 การสำรวจภาคสนามโดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์	16
3.4 ภาพรวมการถูกจับกุมของแรงงานไทย	23
3.5 ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับแรงงานไทยในสถานกักกันในมาเลเซีย ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) และปัจจัยผลักดัน (Push Factor) ในการย้ายถิ่น	26
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	32
4.1 สรุปผลการศึกษา	32
4.2 ข้อเสนอแนะ	34
บรรณานุกรม	36
ภาคผนวก	
ก. ขั้นตอนการไปทำงานในประเทศมาเลเซียแบบถูกต้องตามกฎหมาย	38
ข. แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง	42
ประวัติผู้เขียน	43
Abstract	44

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	สถิติหญิงไทยที่ถูกกักตัวไว้เป็นพยานในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ที่บ้านพักฉุกเฉินสตรีกรุงกัวลาลัมเปอร์	22
ตารางที่ 2	สถิติของตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมคนไทยที่กระทำความผิดต่อกฎหมายตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย (Immigration Act 1959/1963 และ Immigration Regulations 1963)	24
ตารางที่ 3	สถิติแรงงานไทยที่ได้รับใบอนุญาตทำงานถูกต้องตามกฎหมายในประเทศมาเลเซีย	25
ตารางที่ 4	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	27
ตารางที่ 5	ข้อมูลเบื้องต้นของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ	29
ตารางที่ 6	ข้อมูลการเดินทางของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ	30
ตารางที่ 7	ปัจจัยผลักดัน ปัจจัยดึงดูด ของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ	31

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

1.1.1 ข้อมูลพื้นฐาน

สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มีเขตอาณาดูแลพื้นที่ใน 8 รัฐ คือ เปรัก สลังงอร์ เนเกริเซมบิลัน ปาหัง ยะโฮร์ และกรุงกัวลาลัมเปอร์ รวมทั้งรัฐในเกาะบอร์เนียว คือ ซาห์บาและซาราวัก สถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองปีนัง มีเขตอาณาดูแลพื้นที่ใน 3 รัฐ คือ ปีนัง เคดะห์ เปอริส และภาคเหนือของรัฐเปรัก และสถานกงสุลใหญ่ ณ เมืองโกตาบารู มีเขตอาณาดูแลพื้นที่ใน 2 รัฐ คือ กลันตันและตรังกานู

นับแต่อดีต มีคนไทยเดินทางไปประเทศมาเลเซียจำนวนมาก ทั้งในรูปแบบของการเดินทางเพื่อไปท่องเที่ยว การไปติดต่อธุรกิจหรือทำมาค้าขาย เยี่ยมญาติหรือคนรู้จัก รวมทั้งการเดินทางเพื่อเข้าไปหางานทำ ฯลฯ การไปมาหาสู่ระหว่างกันเช่นว่านี้ ได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องและยาวนานนับแต่อดีตกาล เนื่องจากประเทศไทยและประเทศมาเลเซียมีความสัมพันธ์ทางพื้นที่ประชาชนของทั้งสองประเทศมีความใกล้ชิดและบ้างเป็นเครือญาติกัน โดยเฉพาะประชาชนจากกลุ่มจังหวัดพื้นที่ชายแดนภาคใต้ซึ่งมีความผูกพันกับประชาชนในรัฐตอนเหนือของประเทศมาเลเซียในหลากหลายมิติ เช่น ด้านประวัติศาสตร์ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม โดยในปัจจุบัน การไปมาหาสู่นี้ได้เพิ่มทวีคูณขึ้นเป็นลำดับและมีได้จำกัดเฉพาะคนไทยจากพื้นที่ภาคใต้อีกต่อไป หากแต่กระจายไปยังกลุ่มคนไทยที่มาจากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ซึ่งนิยมเดินทางเข้าไปยังประเทศมาเลเซียเพื่อหางานทำโดยอาจเป็นเพราะกระแสนิยมที่ว่า การไปทำงานในประเทศมาเลเซียนั้นจะนำมาซึ่งผลตอบแทนที่คุ้มค่าและมากกว่าการทำงานประเภทเดียวกันในประเทศไทย กอปรกับการเดินทางที่สามารถกระทำได้โดยสะดวกเนื่องจากประเทศไทยและประเทศมาเลเซียมีชายแดนติดต่อกันถึง 576 กิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ของ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ สตูล สงขลา ยะลา และนราธิวาส โดยมีด่านถาวรทางบกและทางเรือที่คนชาติทั้งสองสามารถเดินทางเข้าออกได้โดยสะดวกจำนวนถึง 9 ด่าน และด่านธรรมชาติที่บุคคลสามารถข้ามไปมาได้โดยไม่ผ่านพิธีการเข้าเมืองอีกหลายจุดตลอดแนวชายแดน เช่น แม่น้ำโกลก และสองฟากฝั่งแนวพรมแดนที่มีสันเขากาลาคีรีเป็นเส้นแบ่งเขตแดน ฯลฯ นอกจากนี้ คนไทยและคนมาเลเซียยังสามารถเดินทางเข้าไปยังอีกประเทศหนึ่งได้โดยไม่ต้องขอรับการตรวจลงตราเพื่อการท่องเที่ยวครั้งละไม่เกิน 30 วัน อีกทั้งยังสามารถใช้ใบผ่านแดน (Border Pass) ซึ่งออกให้โดยทางการอำเภอท้องถื่นชายแดนเข้าประเทศมาเลเซียได้เช่นเดียวกัน การอำนวยความสะดวกด้านการผ่านแดนดังกล่าวนี้ได้ส่งเสริมต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซียอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันก็ได้กลายเป็นช่องทางที่เอื้อต่อการเดินทางไปยังประเทศมาเลเซียเพื่อหางานทำแบบผิดกฎหมายหรือลักลอบทำงานโดยไม่มีใบอนุญาต (Work Permit) โดยในปัจจุบันพบว่า มีคนไทยถูกจับกุมโดยทางการมาเลเซียเพิ่มมากขึ้น

เป็นลำดับซึ่งสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ คาดว่า ในปัจจุบันมีคนไทยไปทำงานในประเทศมาเลเซียโดยไม่มีใบอนุญาตทำงานไม่น้อยกว่า 150,000 คน ดังจะพิจารณาได้จากข้อมูลต่อไปนี้

1.1.2 ข้อมูลแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย

สถิติจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศมาเลเซีย พบว่า ในปี 2560 มีแรงงานไทยในประเทศมาเลเซียจำนวนทั้งสิ้น 36,478 คน ประกอบด้วยแรงงานไร้ฝีมือและกึ่งฝีมือจำนวน 12,394 คน (ภาคการเกษตร 1,652 คน ภาคการผลิต 291 คน ภาคการก่อสร้าง 698 คน ภาคการบริการ 9,056 คน และผู้ช่วยแม่บ้าน 314 คน โดยแรงงานกลุ่มนี้ได้รับใบอนุญาตทำงานแบบ Visit Pass Temporary Employment หรือ VPTE) แรงงานตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญ (แรงงานที่ได้รับ Employment Pass) จำนวน 2,084 คน (สำนักงานแรงงานประจำสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์, 2560) และแรงงานซึ่งเป็นลูกเรือประมงจำนวน 22,000 คน (กรมประมงมาเลเซีย, 2559) ทั้งนี้ มีการประเมินโดยทางการมาเลเซีย (ตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย, 2560) ว่า น่าจะมีแรงงานไทยที่ทำงานอยู่ในประเทศมาเลเซียโดยไม่ได้รับใบอนุญาตทำงานถูกต้องตามกฎหมายประมาณ 100,000–150,000 คน โดยส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในภาคการบริการ ได้แก่ ร้านอาหารไทยหรือร้านต้มยำ พนักงานนวด พนักงานสปา พนักงานต้อนรับในสถานบันเทิง

จากสถิติของกรมราชทัณฑ์มาเลเซีย ณ วันที่ 7 เมษายน 2560 พบว่า มีคนไทยถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำของประเทศมาเลเซียทั้งสิ้น 797 คน (ไม่รวมคนไทยที่ถูกควบคุมตัวไว้ที่สถานกักกันเพื่อรอการเนรเทศ หรือ Depot Immigration ซึ่งมีอยู่ทั้งสิ้น 13 แห่ง ในรัฐต่างๆ ทั่วประเทศมาเลเซีย โดยคาดว่า น่าจะมีคนไทยที่ถูกคุมขังและรอการเนรเทศกลับประเทศไทยจำนวนไม่น้อยกว่า 600 คน ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง) โดยร้อยละ 80 กระทำความผิดในข้อหาลักลอบทำงานโดยไม่ได้รับใบอนุญาตทำงานและร้อยละ 60 ของผู้ถูกคุมขังดังกล่าวมีถิ่นฐานมาจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ (มักทำงานในร้านต้มยำซึ่งมีกระจายอยู่ทั่วไปในประเทศมาเลเซีย) และร้อยละ 40 มีถิ่นฐานมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคกลาง (มักทำงานเป็นพนักงานนวด พนักงานสปา พนักงานต้อนรับในสถานบันเทิง รวมถึงค้าประเวณี)

จากสถิติผู้ถูกจับกุมระหว่างวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2560 ถึง 6 มีนาคม 2560 ของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ซึ่งได้รวบรวมเฉพาะข้อมูลที่ได้รับแจ้งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศมาเลเซียพบว่า มีคนไทยถูกจับกุมทั้งสิ้น 246 คน โดยร้อยละ 56 เป็นคนที่มีถิ่นฐานอยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดสงขลาและสตูล (เกือบทั้งหมดเป็นเพศชาย) และร้อยละ 44 เป็นคนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือและภาคกลาง (เกือบทั้งหมดเป็นเพศหญิง) ร้อยละ 97 ถูกจับกุมในข้อหาเข้าเมืองผิดกฎหมายและลักลอบทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตทำงาน และร้อยละ 3 ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นเพศชายจากจังหวัดชายแดนภาคใต้และมาทำงานที่ร้านต้มยำ ถูกจับกุมในข้อหาครอบครองหรือเสพยาเสพติด (ประเภทยาบ้าและกระท่อม) และจากสถิติผู้ถูกจับกุมระหว่างวันที่ 7 มีนาคม 2560 ถึง 14 พฤษภาคม 2560 ของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ พบว่า มีคนไทยถูกจับกุมทั้งสิ้น 342 คน โดย 206 คน ถูกจับกุมในข้อหาเข้าเมืองผิดกฎหมายและลักลอบทำงานโดยไม่มีใบอนุญาต โดยในจำนวนนี้เป็นเพศหญิง 138 คน ซึ่งส่วนใหญ่มีถิ่นฐานมาจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย

จากสถิติของตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียพบว่า ในปี 2557 มีการจับกุมและเนรเทศแรงงานผิดกฎหมายกลับประเทศต้นทางทั้งสิ้น 149,920 คน (เป็นผู้ถูกจับกุมจำนวน 37,644 คน และข้ามออตตัวจำนวน 112,276 คน) และในปี 2558 มีการจับกุมและเนรเทศทั้งสิ้น 222,647 คน (เป็นผู้ถูกจับกุมจำนวน 78,879 คน และข้ามออตตัวจำนวน 143,768 คน) โดยผู้ถูกจับกุมและเนรเทศในปี 2558 มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นกว่าปี 2557 ร้อยละ 48.5 (ตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย, 2559) การดำเนินการจับกุมและเนรเทศดังกล่าวนี้ส่งผลให้รัฐบาลมาเลเซียต้องใช้งบประมาณจำนวนมากในแต่ละปี รัฐบาลมาเลเซียจึงได้มีการนำมาตรการการจ้ดระเบียบแรงงานต่างชาติมาใช้ อันได้แก่ โครงการนิรโทษกรรมแรงงานต่างชาติผิดกฎหมาย โครงการ Enforcement Card (E-KAD) รวมถึงโครงการจ้างงานเพื่อเข้าสู่ระบบ (Rehiring and Relocation Illegal Immigrant Program) โดยเปิดโอกาสให้แรงงานต่างชาติผิดกฎหมายที่ทำงานในประเทศมาเลเซียและอยู่เกินกำหนดเวลาที่ได้รับอนุญาตสามารถเสียค่าปรับและจ่ายค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานเพื่อได้รับใบอนุญาตทำงานใหม่อย่างถูกต้องโดยมีค่าใช้จ่ายต่อหัวซึ่งรวมทั้งค่าปรับและค่าธรรมเนียมอื่นๆ ทั้งสิ้น ประมาณคนละ 3,000–5,000 ริงกิต หรือประมาณ 24,000–40,000 บาท และสำหรับแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายที่ไม่ยินยอมเข้าร่วมโครงการในระยะเวลาที่กำหนด รัฐบาลมาเลเซียก็ได้ดำเนินการกวาดล้างและจับกุมอย่างเข้มงวด โดยผู้ถูกจับกุมจะต้องถูกรับโทษก่อนถูกเนรเทศกลับประเทศต้นทาง โดยล่าสุดเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2560 ตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียได้เริ่มการกวาดล้างและจับกุมแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายทั่วประเทศมาเลเซียอีกครั้งหนึ่ง โดยในครั้งนี้ สามารถจับกุมแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายได้ทั้งสิ้น 729 คน (หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับวันที่ 14 กรกฎาคม 2560 ลงข่าวทางการมาเลเซียจับกุมแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายแล้วกว่า 3,000 คน นับจากวันที่ 1 กรกฎาคม 2560 และจากข้อมูลของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ พบว่า ในจำนวนแรงงานต่างชาติที่ถูกจับกุมจำนวนทั้งสิ้น 3,014 คน นั้น มีแรงงานไทยทั้งสิ้น 111 คน) นอกจากนี้ Datuk Seri Ahmad Zahid Hamidi รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยมาเลเซีย ได้กล่าวในที่ประชุมอย่างไม่เป็นทางการที่ Muara Tuang Camp รัฐซาราวัก เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2559 ว่า รัฐบาลมาเลเซียได้ตัดสินใจที่จะระงับการจ้างแรงงานต่างชาติทั้งหมดที่มาทำงานที่ประเทศมาเลเซีย และขอความร่วมมือนายจ้างให้จ้างแรงงานท้องถิ่นแทน (สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ได้รับแจ้งอย่างเป็นทางการจากรัฐบาลมาเลเซีย เมื่อวันที่ 7 มีนาคม 2559) ส่วนแรงงานผิดกฎหมายทั้งหมดจะถูกจับกุมและเนรเทศกลับประเทศต้นทางต่อไป ทั้งนี้ รัฐบาลมาเลเซียต้องการที่จะชะลอการจ้างงานแรงงานต่างชาติเพื่อที่จะประเมินความต้องการที่แท้จริงจากภาคอุตสาหกรรมในการจ้างแรงงานต่างชาติในมาเลเซีย รวมถึงทบทวนอัตราค่าธรรมเนียมการจ้างแรงงานต่างชาติ (Levy) ด้วย ส่งผลให้ประเทศมาเลเซียเปิดให้นำเข้าแรงงานต่างชาติเฉพาะในบางภาคอุตสาหกรรมในช่วงปี 2559 ได้แก่ ภาคการผลิต ภาคการก่อสร้าง ภาคการเพาะปลูกและอุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์ จนกระทั่งได้มีมติคณะรัฐมนตรีมาเลเซีย เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2560 อนุญาตให้คนต่างชาติสามารถเข้าไปทำงานในภาคการบริการได้ตามเดิมอีกครั้ง

ข้อมูลจากการนำเสนอข่าวของสถานีโทรทัศน์ Thai PBS เรื่องเปิดปม : อุ้มข้ามแดน ออกอากาศเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2560 ระบุว่า ในสถานบันเทิงแห่งหนึ่งในเมืองยะโฮร์บารู รัฐยะโฮร์ มีหญิงไทยหมั้นเวียนมาทำงานในตำแหน่งพนักงานต้อนรับตกเดือนละประมาณ 400 คน โดยการทำงาน

ในตำแหน่งดังกล่าว เป็นการทำงานที่ผิดกฎหมาย เนื่องจากประเทศมาเลเซียไม่อนุญาตให้คนไทยมาทำงานลักษณะนี้ และทั้งหมดต้องเดินทางเข้าออกระหว่างไทยและมาเลเซียในทุกเดือนเพื่อรับการประทับตราในหนังสือเดินทางในฐานะนักท่องเที่ยว โดยจะเข้าไปพำนักในประเทศไทยเป็นการชั่วคราวที่อำเภอหาดใหญ่หรือบริเวณด่านพรมแดนสะเดา ก่อนจะเดินทางกลับเข้าไปในประเทศมาเลเซียอีกครั้งเพื่อทำงานต่อในสถานบันเทิงดังกล่าว (บางรายหลีกเลี่ยงการถูกตั้งข้อสงสัยจากเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองเนื่องจากมีประวัติการเดินทางเข้าออกบ่อยครั้งติดต่อกัน จึงใช้วิธีรับบริการอ้อมข้ามแดน ซึ่งสนนราคาค่าบริการในการอ้อมข้ามแดนจะแตกต่างกันโดยขึ้นอยู่กับประวัติการเดินทางของบุคคลนั้น เช่น ระยะเวลาในการพำนักในประเทศมาเลเซีย ความถี่ในการเดินทางเข้าออก รวมทั้งประวัติการโดนจับกุมและโดนขึ้นบัญชีดำ) นอกจากนี้ จากสถิติของด่านตรวจคนเข้าเมืองจังหวัดสงขลาระบุว่า ระหว่างเดือนมกราคม 2560 ถึงเดือนมิถุนายน 2560 มีชาวไทยถูกเนรเทศกลับประเทศไทยผ่านทางด่านพรมแดนสะเดาจำนวนทั้งสิ้น 584 คน โดยเพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปี 2559 กว่าแปดเท่า (ปี 2559 มีจำนวนทั้งสิ้น 75 คน)

สถิติและข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาและวิกฤติการณ์ที่มีมาอย่างต่อเนื่อง สะสมมายาวนานและมีแนวโน้มที่จะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งที่ผ่านมาได้ส่งผลในทางลบต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทยและคนไทยซึ่งเป็นการยากที่สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ จะสามารถอธิบายเพื่อชี้แจงและสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศมาเลเซีย อีกทั้งยังนำมาซึ่งข้อพิพาทที่ว่า ถึงแม้แรงงานจากประเทศไทยเหล่านี้จะสามารถส่งเงินกลับไปยังท้องถิ่นของประเทศไทยได้ปีละจำนวนไม่น้อยโดยเป็นการส่งเสริมความเป็นอยู่ตามแหล่งชุมชนในท้องถิ่นชนบทของประเทศไทยได้ โดยเฉพาะแรงงานจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งตามการศึกษาของชิตชนก และคนอื่นๆ (2551) ประมาณว่า มีร้านอาหารไทยในมาเลเซียกว่า 5,000 ร้าน และมีแรงงานไทยทำงานในร้านอาหารไทยกว่า 200,000 คน มีมูลค่าของรายได้ที่ส่งกลับประเทศไทยประมาณ 200 ล้านถึง 300 ล้านบาทต่อเดือน ซึ่งเป็นรายได้สำคัญที่ช่วยบรรเทาความยากจนสำหรับครอบครัวผู้ย้ายถิ่นในถิ่นต้นทาง และยังทำให้เศรษฐกิจของประเทศมาเลเซีย รวมทั้งการส่งออกสินค้าเกษตรได้รับประโยชน์จากการมีแรงงานและผู้ประกอบการคนไทยก็ตาม แต่ในความเป็นจริงการทำงานโดยไม่ได้รับใบอนุญาตทำงานที่ถูกต้องตามกฎหมายก็ต้องแลกกับการต้องสูญเสียอิสรภาพและสิทธิพื้นฐานของแรงงานต่างชาติที่ควรได้รับ อันเนื่องมาจากความเปราะบางที่แรงงานเหล่านี้จะเป็นผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบและไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ในฐานะลูกจ้าง (นิสากร และคนอื่นๆ , 2552) รวมทั้งยังเสี่ยงต่อการถูกจับกุมซึ่งส่งผลต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทยและคนไทยโดยตรง นอกจากนี้ ในระดับนโยบายยังมีข้อพิพาทด้วยว่า ความต้องการแรงงานระดับล่างของประเทศมาเลเซียอาจไม่ได้มีความยั่งยืนและมีแนวโน้มที่จะลดลงได้ในอนาคตเนื่องจากพัฒนาการของระบบเทคโนโลยีและการแข่งขันจากแรงงานประเภทเดียวกันจากกลุ่มประเทศอาเซียนและประเทศจากเอเชียใต้ รวมถึงแนวโน้มของการกลายพันธุ์ธุรกิจบางประเภทไปเป็นของชาวมาเลเซียในอนาคต เช่น ธุรกิจนวดและสปา ธุรกิจร้านต้มยำ ซึ่งในปัจจุบันมีการแข่งขันสูงและทำรายได้ได้มาก รัฐบาลมาเลเซียเองก็ได้เริ่มทบทวนความจำเป็นในการจ้างแรงงานต่างชาติในภาคสาขาต่างๆ อันเนื่องมาจากสถานะเศรษฐกิจที่ถดถอย ปรากฏการณ์เหล่านี้ล้วนบ่งชี้ถึงความจำเป็นที่กระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยควรจะนำมาพิจารณาหาทางออกให้กับกลุ่มแรงงานที่มีทุนมนุษย์น้อยและมีทางเลือกที่จำกัดเช่นว่านี้ โดยเฉพาะแรงงาน

จากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และแรงงานจากภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยมีนัยยะสำคัญคือ ประเทศไทยจะสามารถสร้างเสริมขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับแรงงานไทยในตลาดแรงงานอาเซียนในอนาคตได้อย่างไร โดยเฉพาะประเทศมาเลเซียซึ่งเป็นตลาดแรงงานที่มีความสำคัญต่อมุสลิมสามจังหวัดภาคใต้มายาวนานแต่มีถูกมองข้ามมาตลอด (สุภาวงศ์, 2544)

ดังนั้น กระทรวงการต่างประเทศในฐานะหน่วยงานราชการที่มีบทบาทนำในด้านการต่างประเทศซึ่งมีภารกิจด้านกงสุลอันเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการทูตเพื่อประชาชนที่มุ่งเน้นการให้ความช่วยเหลือและบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นกับคนไทยที่อาศัยอยู่ในต่างประเทศ ตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ 50 ส่วนที่ 6 : แนวนโยบายด้านการต่างประเทศ มาตรา 82 วรรค 2 ที่ระบุว่า “รัฐต้องส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวกับนานาประเทศ ตลอดจนให้ความคุ้มครองและดูแลผลประโยชน์ของคนไทยในต่างประเทศ” จึงควรเป็นหน่วยงานหลักที่จะเร่งดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนี้อย่างทันที่โดยให้ความสำคัญต่อข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มบุคคลที่ถูกจับกุมในข้อหาลักลอบทำงานเหล่านี้ โดยนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์ กลั่นกรอง ให้ตกผลึกถึงแรงจูงใจและแรงผลักดันที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของบุคคลในการเดินทางไปทำงานในประเทศมาเลเซียแบบผิดกฎหมายและนำผลการศึกษาที่ได้มาพิจารณาใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย แนวทางและมาตรการเพื่อใช้ในการบริหารจัดการ บรรเทาและแก้ไขปัญหาอย่างบูรณาการและยั่งยืนต่อไป โดยมุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศมาเลเซีย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย โดยอาจรวมถึงภาคประชาสังคมซึ่งการดำเนินการนี้ ควรหมายถึงการแก้ไขปัญหาทั้งจากต้นทางและปลายทางควบคู่กันไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 การดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานไทย

1.2.2 เพื่อศึกษาทัศนคติ แรงจูงใจ ปัจจัยดึงดูด (Push Factor) และปัจจัยผลักดัน (Pull Factor) ในมิติด้านวัฒนธรรม ศาสนา เศรษฐกิจและการเมือง ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของบุคคลในการเดินทางเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียอย่างผิดกฎหมาย (Irregular of Labour Migration)

1.2.3 เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับข้อเท็จจริงและเป็นประโยชน์ต่อกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย

1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

ใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสาน คือ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยในส่วนของ การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาจะศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นคนไทยที่ถูกจับกุมในประเทศมาเลเซียในปีพ.ศ. 2560 ตามข้อกฎหมาย Immigration Act 1959/1963 และ Immigration Regulations 1963 ของประเทศมาเลเซีย โดยจะใช้แบบสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง โดยแบ่งเป็นผู้ที่มาทำงานในภาคบริการ (นวด และสถานบันเทิง) และผู้ที่มาทำงานในร้านต้มยำ ที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำหรือสถานกักกันในประเทศมาเลเซีย เพื่อเป็นข้อมูลเปรียบเทียบ ในส่วนของการวิจัยเชิง

คุณภาพ ผู้ศึกษาจะศึกษาจากบทความ ผลการพบหารือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เอกสารและสถิติต่างๆ โดยผู้ศึกษาจะนำเสนอผลการศึกษานี้ด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

1.4 คำถามการศึกษา

เพราะเหตุใดแรงงานจากภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทยจึงตัดสินใจมาทำงานในประเทศมาเลเซียแบบไม่ถูกต้องตามกฎหมาย

1.5 สมมติฐานการศึกษา

คนไทยมาทำงานในประเทศมาเลเซียโดยผิดกฎหมายส่วนใหญ่อยู่ในภาคการบริการโดยบุคคลมีปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันในการตัดสินใจมาทำงานในประเทศมาเลเซียที่หลากหลายมิติต่างกัน

1.6 ประโยชน์ของการศึกษา

1.6.1 เพื่อทำความเข้าใจต่อสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นโดยนำข้อมูลที่ได้ไปปรับใช้เป็นมาตรการในการดำเนินการแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงประเด็น สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและบูรณาการร่วมกันระหว่างกระทรวงการต่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

1.6.2 เพื่อเสนอการหารือแบบทวิภาคีระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซียที่เกี่ยวข้องกับปัญหาแรงงานไทย

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผู้ศึกษาได้ตั้งสมมติฐานของการศึกษาวิจัยนี้ว่า คนไทยมาทำงานในประเทศมาเลเซียโดยผิดกฎหมายส่วนใหญ่อยู่ในภาคการบริการ โดยบุคคลมีปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันในการตัดสินใจมาทำงานในประเทศมาเลเซียที่หลากหลายมิติต่างกัน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงได้นำแนวคิดทฤษฎีดังต่อไปนี้มาใช้ในการทำความเข้าใจซึ่งได้แก่

2.1 แนวคิดทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ

ปัจจัยผลักดัน (Push Factor) จากประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายออก เช่น ปัญหาการว่างงาน ระดับค่าจ้างที่ต่ำกว่าประเทศปลายทาง การขาดสิ่งจูงใจสำหรับความก้าวหน้าในอาชีพ การงาน นโยบายกำลังคนที่ไม่เหมาะสม (ทำให้ขาดความสมดุลระหว่างงานกับบุคคลากร) รวมถึงปัจจัยทางด้านสังคม วัฒนธรรมและการเมืองที่มีผลต่อการตัดสินใจของบุคคล เป็นต้น

ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) จากประเทศที่แรงงานเคลื่อนย้ายเข้า เช่น ค่าจ้างหรือเงินเดือนที่สูงกว่า ความต้องการแรงงานของประเทศปลายทาง โอกาสความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพการงาน รวมถึงปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรมและการเมือง ซึ่งเอื้อต่อการใช้ชีวิตในประเทศปลายทาง เป็นต้น

2.1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ

การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ (International Migration) หมายถึงการเคลื่อนย้ายของประชากรจำนวนมากข้ามพรมแดนจากประเทศที่ตนเป็นพลเมืองหรือพำนักอยู่ ไปยังประเทศอื่นเพื่อดำรงชีวิตเป็นเวลายาวนาน เพื่อกระทำการกิจกรรมที่ได้รับค่าตอบแทน โดยหลักสากลกำหนดไว้ว่าการดำรงชีวิตในอีกที่หนึ่งเป็นเวลานาน 1 ปี นับเป็นการย้ายถิ่น (สุรางค์ จันทวานิช และคณะ, 2541)

กลุ่มนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก อธิบายว่า มนุษย์ตัดสินใจย้ายถิ่นด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจโดยมีปัจจัยสำคัญที่เป็นปัจจัยดึงดูดได้แก่ โอกาสการได้งานทำและการได้รับค่าจ้างที่สูงขึ้น นอกจากนี้ นักเศรษฐศาสตร์ได้เล็งเห็นถึงอิทธิพลของโครงสร้างทางเศรษฐศาสตร์ที่เป็นปัจจัยดึงดูดคือ สภาพเศรษฐกิจของประเทศผู้รับที่มีความก้าวหน้าซึ่งได้พัฒนาไปเป็นเศรษฐกิจที่มีโครงสร้างตลาดแรงงานระดับปฐม ซึ่งเป็นระดับที่มีความก้าวหน้าและต้องการทักษะสูง มีค่าตอบแทนสูงและเป็นงานที่ไม่ต้องใช้แรงกาย ในขณะที่เดียวกันก็มีโครงสร้างตลาดแรงงานในระดับทุติยะ ซึ่งเป็นตลาดแรงงานในระดับรอง เป็นงานที่ไม่ใช่งานวิชาชีพ เน้นการใช้ทักษะทางร่างกายและใช้แรงงานมีค่าแรงที่ต่ำกว่าและเป็นงานที่เรียกว่า 3Ds คือ งานสกปรก (Dirty) งานที่เสี่ยง (Dangerous) และงานที่ยากลำบาก (Difficult) โดยในสังคมดังกล่าว ประชากรของประเทศจะพยายามพัฒนาตนเองเข้าสู่แรงงานระดับปฐมจนทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในระดับทุติยะ ประเทศทุนนิยมที่เติบโตจนมี

สภาพเศรษฐกิจดังกล่าว จะเกิดภาวะที่เป็นปัจจัยดึงดูดให้แรงงานจากประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจช้ากว่า ย้ายเข้ามาเพื่อแสวงหาตำแหน่งงานที่มีความขาดแคลนในระดับทุติยะ แรงงานต่างชาติจึงมักเข้าไปทำงานที่พลเมืองของประเทศนั้นไม่ต้องการจะทำ

ในขณะที่นักสังคมวิทยาได้พยายามพิจารณาปรากฏการณ์การย้ายถิ่นระหว่างประเทศของแรงงานในแง่มุมที่ต่างออกไปโดยพิจารณาว่า เหตุผลทางเศรษฐกิจเป็นเพียงตัวแปรหนึ่งของระบบการย้ายถิ่น (Migration System) เท่านั้น โดยระบบการย้ายถิ่นยังมีปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ปัจจัยทางด้านสังคม วัฒนธรรมและการเมือง รวมถึงข้อกฎหมาย

การย้ายถิ่นแบบไม่ปกติ (Irregular Migration) หมายถึง การย้ายถิ่นแบบผิดกฎหมายโดยมีลักษณะสำคัญคือ การเคลื่อนย้ายที่เกิดโดยไม่เป็นไปตามกฎกติกาของประเทศต้นทาง ประเทศทางผ่านและประเทศปลายทาง ในแง่ของประเทศปลายทางหมายถึงการเข้าเมืองผิดกฎหมาย การพำนักอาศัยและทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือไม่มีเอกสารอนุญาตจากรัฐ ในแง่ประเทศต้นทางหมายถึง การข้ามพรมแดนออกนอกประเทศโดยไม่มีเอกสารเดินทางที่ถูกต้องหรือไม่ได้ผ่านขั้นตอนการเดินทางออกนอกประเทศตามที่รัฐกำหนด การย้ายถิ่นแบบไม่ปกติเกิดขึ้นเพราะมีคนจำนวนมากต้องการย้ายถิ่นทั้งด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและการเมือง แต่ไม่สามารถทำตามขั้นตอนของการย้ายถิ่นตามกฎกติกาที่นานาประเทศกำหนดขึ้นได้ เช่น ไม่มีหนังสือเดินทางและวีซ่า ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเดินทาง หรือไม่มีผู้รับรองในประเทศปลายทาง ฯลฯ

การย้ายถิ่นแบบไม่ปกติส่วนหนึ่งเกิดขึ้นโดยมีผู้ช่วยเหลืออำนวยความสะดวก ถ้าเป็นการย้ายถิ่นเพื่อไปทำงานก็เป็นนายหน้าจัดหางาน ถ้าเป็นการย้ายถิ่นเพื่อเข้าไปยังประเทศอื่นเพื่อแสวงหาแหล่งพักพิงหรือหางานทำพร้อมกันก็เป็นนายหน้าขนคนเข้าเมือง หรือเป็นผู้นำพา ผู้ให้ที่พักพิงแก่คนเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายซึ่งเข้าข่ายการลักลอบขนคนเข้าเมืองและการค้ามนุษย์ และอาชญากรรมข้ามชาติรูปแบบอื่น (สุรางค์ จันทวานิช, 2559)

2.2 ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแรงงานไทยที่ถูกจับกุมในประเทศมาเลเซีย

1) ทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตหรือใช้วีซ่าผิดประเภทและวัตถุประสงค์ ซึ่งเป็นข้อหาที่คนไทยถูกจับกุมมากที่สุด มีโทษตามมาตรา 39 (b) ของ Immigration Regulations 1963 คือ ปรับไม่เกิน 1,000 ริงกิต หรือจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

2) ไม่มีเอกสารเดินทางหรือไม่มีตราประทับเข้าออก มีโทษตามมาตรา 6 (1) (c) ของ Immigration Act 1959/1963 คือ ปรับไม่เกิน 10,000 ริงกิต หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และปรับไม่เกิน 6 ครั้ง

3) พำนักในประเทศมาเลเซียเกินกำหนด ตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียสามารถใช้ดุลพินิจให้จ่ายค่าปรับในอัตรา 30 ริงกิต ต่อวัน หรือจับกุมและดำเนินคดีได้ โดยมีโทษตามมาตรา 15 (1) (c) ของ Immigration Act 1959/1963 คือ ปรับขั้นต่ำ 10,000 ริงกิต หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

4) ใช้ตราประทับเข้าออกปลอม หรือใช้ใบอนุญาตทำงานปลอม มีโทษตามมาตรา 56 (1) (l) ของ Immigration Act 1959/1963 คือ ปรับไม่เกิน 10,000 ริงกิต หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ

5) ครอบครองยาเสพติด มีโทษตามมาตรา 12 (2) ของ Dangerous Drugs Act 1952 คือ ปรับไม่เกิน 100,000 ริงกิต หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ ในกรณีกระท่อม มีโทษตามมาตรา 30 ของ Poisons Act 1952 คือปรับไม่เกิน 10,000 ริงกิต หรือจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

6) เสพยาเสพติด มีโทษตามมาตรา 15 (1) (a) ของ Dangerous Drugs Act 1952 คือ ปรับไม่เกิน 5,000 ริงกิต หรือจำคุกไม่เกิน 2 ปี

7) ค้ายาเสพติด มีโทษตามมาตรา 39B ของ Dangerous Drugs Act 1952 คือ ประหารชีวิต

2.3 ใบอนุญาตทำงานประเภทต่างๆ ที่รัฐบาลมาเลเซียออกให้แรงงานต่างชาติ

แรงงานต่างชาติที่เข้ามาทำงานในประเทศมาเลเซียจะต้องได้รับใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) ซึ่งมีลักษณะเป็นสติ๊กเกอร์ติดอยู่ในหน้าหนังสือเดินทาง โดยในใบอนุญาตทำงานนี้จะระบุชื่อคนงาน ชื่อนายจ้าง ประเภทของใบอนุญาต ประเภทของงาน และระยะเวลาของใบอนุญาต (Validity of Work Permit) โดยคนไทยที่ไปทำงานในประเทศมาเลเซียจะต้องมีใบอนุญาตทำงาน 1 ใน 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) Long Term Social Visit Pass ออกให้คู่สมรสของชาวมาเลเซียซึ่งอนุญาตให้สามารถทำงานได้

2) Visit Pass (Temporary Employment) สำหรับแรงงานไร้ฝีมือและกึ่งฝีมือ (แรงงานไทยถูกกฎหมายเกือบทั้งหมดได้รับใบอนุญาตทำงานประเภทนี้)

3) Visit Pass (Professional) สำหรับตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญที่มีระยะเวลาในการทำงานในมาเลเซียไม่เกิน 1 ปี

4) Employment Pass สำหรับตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญที่มีระยะเวลาการจ้าง 2 ปี และมีเงินเดือนมากกว่า 2,500 ริงกิต

2.4 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลพวงจากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแรงงานจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้เข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซีย โดยมีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่แรงงานไทยจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเป็นแรงงานกลุ่มหลักในประเทศมาเลเซีย ถึงแม้จะมีปริมาณของแรงงานจากภาคอื่นๆ ของประเทศไทย เช่น ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง เข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียในปริมาณและสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้นในช่วงหลังนี้ก็ตาม แต่ในภาคทฤษฎี ผู้ทำวิจัยเห็นว่า กรอบแนวคิดที่ผู้ทำวิจัยท่านอื่นๆ ได้นำมาใช้กับการวิจัยเกี่ยวกับแรงงานจากจังหวัดชายแดนภาคใต้นี้ สามารถนำไปใช้กับแรงงานไทยที่มีถิ่นฐานอยู่ในภาคอื่นๆ ของประเทศไทยได้เช่นกัน

1) สุภางค์ จันทวานิช (2544) เรื่อง ตลาดแรงงานในเอเชียตะวันออกเฉียงและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจถดถอยในปลายทศวรรษที่ 90 : รายงานผลสังเคราะห์

- 2) ดวงพร เวทยานุกูล (2545) เรื่อง การส่งเสริมการมีงานทำของแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย
- 3) นิสากร กล้าณรงค์ (2548) เรื่อง การย้ายถิ่นของแรงงานสตรีในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปมาเลเซีย
- 4) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ (2549) เรื่อง คริวไทยในมาเลเซีย เมืองที่คนปรุงอาหารตาต้องไว แท้ต้องเร็ว
- 5) คำนวน นวลสนอง และคณะ (ปีที่ 3 ฉบับที่ 2 ตุลาคม 2551–มีนาคม 2552) เรื่อง พัฒนาการและแนวโน้มการย้ายถิ่นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเข้าไปในประเทศมาเลเซีย
- 6) ชิตชนก ราฮิมมูลา และคณะ (2551) เรื่อง แนวทางการจัดสวัสดิการ การกำหนดค่าธรรมเนียมที่มีผลต่อการสร้างแรงงานจูงใจให้แรงงานร้านอาหารไทยผันเข้าสู่ระบบการจ้างแรงงานต่างด้าวของมาเลเซียอย่างถูกกฎหมาย
- 7) นิสากร กล้าณรงค์ และคณะ (2552) เรื่อง การย้ายถิ่นตามฤดูกาลเพื่อเข้าไปรับจ้างทำนาในประเทศมาเลเซียของประชาชนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้
- 8) อารี จำปากลาย (2558) เรื่อง ความหลากหลายในการย้ายถิ่นของมุสลิมจังหวัดภาคใต้ : ใครไปมาเลเซีย และใครไปที่อื่น
- 9) พัทยา เรือนแก้ว และคณะ (2559) เรื่อง ไทยต่างด้าว ท้าวต่างแดน : สังคมวิทยาของชีวิตข้ามพรมแดน
- 10) เก็ดถวา บุญปรากฏ (2559) เรื่อง ผู้ค้าข้ามแดนไทย-มาเลเซีย และพื้นที่ชีวิตในตลาดปาตังเบซาร์

บทที่ 3 ผลการศึกษา

มาเลเซียเป็นหนึ่งในประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่แรงงานไทยนิยมเดินทางเข้าไปทำงานมากที่สุด (นอกเหนือจากไต้หวัน ญี่ปุ่น เกาหลี สิงคโปร์) เปรียบเสมือนดินแดนที่เต็มไปด้วยโอกาสและความหวังสำหรับคนไทยที่ประสงค์จะหางานทำ อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์การทำงาน ณ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ในช่วงระยะเวลาเกือบ 3 ปี ที่ผ่านมา ผู้ศึกษาพบว่าแรงงานไทยส่วนใหญ่ที่ไปทำงานในประเทศมาเลเซียมักจะลงเอยด้วยการถูกจับกุมเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากการเข้าไปทำงานแบบผิดกฎหมายหรือการย้ายถิ่นแบบไม่ปกติ (Irregular Migration) ซึ่งหมายถึง การย้ายถิ่นแบบผิดกฎหมาย ไม่เป็นไปตามกฎกติกาของประเทศต้นทาง ประเทศทางผ่าน และประเทศปลายทาง (สุภางค์ จันทวานิช, 2559) นั่นเอง ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากแรงงานเหล่านี้ขาดข้อมูลที่ถูกต้องเพื่อประกอบการตัดสินใจ หรืออาจจะทราบดี แต่ก็พร้อมที่จะเสี่ยงเพราะคิดแล้วว่า เป็นความเสี่ยงที่คุ้มค่า ก็อาจจะเป็นไปได้

ผู้ศึกษาเห็นว่า การดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ที่เกี่ยวข้องกับการกิจด้านกงสุลในการดูแลและให้ความช่วยเหลือแรงงานไทยผิดกฎหมายเหล่านี้ในช่วงที่ผ่านมา เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุเท่านั้น โดยตราบไต่คนไทยในพื้นที่ห่างไกลยังขาดความรู้ความเข้าใจและต้องการแสวงหาโอกาสในการเดินทางไปยังต่างประเทศเพื่อขุดทองโดยไม่มีข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่างๆ ด้วยแล้ว โอกาสที่แรงงานไทยเหล่านี้จะตกเป็นเหยื่อหรือเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์หรือนายจ้างที่เอารัดเอาเปรียบย่อมเกิดขึ้นได้ไม่ยาก และเมื่อพิจารณาประกอบกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีในปัจจุบันที่ส่งผลให้การติดต่อสื่อสารสามารถกระทำได้อย่างง่ายดาย สะดวกรวดเร็วและไร้พรมแดนผ่าน Social Media Applications ต่างๆ ที่ถูกใช้กันอย่างแพร่หลาย โอกาสที่แรงงานไทยจะถูกหลอกลวงให้หลงเชื่อด้วยกลวิธีต่างๆ จึงสามารถกระทำได้อย่างไม่ต้องลงทุน ขณะเดียวกันการเข้าไปดำเนินการเพื่อควบคุมโดยภาครัฐเพื่อป้องกันปัญหาการถูกหลอกลวงนั้นก็กลับมีความยากลำบากและซับซ้อนมากยิ่งขึ้นและไม่สามารถกระทำได้อย่างมีประสิทธิภาพที่เพียงพออีกต่อไป ส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายถิ่นแบบไม่ปกติของแรงงานไทยจำนวนมากเข้าไปยังประเทศมาเลเซียโดยแพร่ขยายไปยังพื้นที่ต่างๆ ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นกว่าในอดีต โดยเฉพาะกลุ่มแรงงานจากจังหวัดภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของประเทศไทย ซึ่งปัจจุบันนิยมเดินทางเข้าไปทำงานในเมืองต่างๆ ของประเทศมาเลเซียมากยิ่งขึ้นและมีสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ จนเกือบเทียบเท่าแรงงานไทยจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งในปัจจุบันยังคงเป็นแรงงานไทยกลุ่มใหญ่ที่สุดในประเทศมาเลเซีย

ในการพิจารณาถึงมาตรการที่หน่วยงานภาครัฐของประเทศไทยจะนำมาใช้ในการกำหนดนโยบายและแนวปฏิบัติเพื่อบริหารจัดการกับปัญหาการเดินทางไปทำงานผิดกฎหมายหรือพฤติกรรมการเคลื่อนย้ายถิ่นแบบไม่ปกติของแรงงานไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ผู้ศึกษา

เห็นว่า ยังมีปัจจัยที่ควรค่าแก่การทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้นที่นอกเหนือจากผลของการศึกษานี้ อันได้แก่ นโยบายและมาตรการของมาเลเซียในการเดินทางไปทำงานอย่างถูกกฎหมายและการดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานไทย ในช่วงที่ผ่านมา

3.1 นโยบายและมาตรการของมาเลเซียในการเดินทางไปทำงานอย่างถูกกฎหมาย

หน่วยงานภาครัฐที่บริหารจัดการด้านแรงงานของประเทศมาเลเซียมี 2 หน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงทรัพยากรมนุษย์ (Ministry of Human Resources) และกระทรวงมหาดไทย (Ministry of Home Affairs) โดยกระทรวงทรัพยากรมนุษย์มีหน้าที่ในการบริหารจัดการแรงงานในประเทศมาเลเซีย (เหมือนกระทรวงแรงงานของไทย) ในขณะที่กระทรวงมหาดไทย โดยตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย จะมีบทบาทในการอนุมัติโควตาการจ้างงานแรงงานต่างชาติและออกเอกสารที่เกี่ยวข้องกับใบอนุญาตให้แก่แรงงานต่างชาติที่ประสงค์จะเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียให้เป็นไปตามกฎหมายคนเข้าเมือง โดยนายจ้างจะต้องมายื่นขอโควตาในการจ้างแรงงานต่างชาติจากกระทรวงมหาดไทยก่อน และเมื่อได้รับโควตาแล้วจึงจะสามารถนำเข้าแรงงานและขอใบอนุญาตทำงานได้ โดยภายหลังเมื่อได้รับใบอนุญาตทำงานแล้วก็จะถือเป็นภารกิจของกระทรวงทรัพยากรมนุษย์ในการดูแลคุ้มครองแรงงาน ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่อาจมีและดูแลสวัสดิการให้กับแรงงานต่างชาติตามกฎหมายต่อไป

อย่างไรก็ดี รัฐบาลมาเลเซียได้กำหนดข้อพิจารณาในการจ้างแรงงานต่างชาติไว้ว่า ในการจ้างแรงงานในประเทศมาเลเซีย บริษัทจะต้องคำนึงถึงสิทธิของแรงงานท้องถิ่นเป็นหลักก่อนคือ หากจะมีการจ้างงานก็ควรเสนอตำแหน่งงานให้แรงงานท้องถิ่นก่อนเป็นลำดับแรกโดยบริษัทจะต้องพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้ได้มาซึ่งแรงงานท้องถิ่น เช่น การลงทะเบียนกับกรมแรงงานมาเลเซียเพื่อจัดหาแรงงานท้องถิ่นผ่านระบบ Job Clearance System (JCS) การลงประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์ ก่อนที่จะยื่นขออนุมัติโควตาในการจ้างแรงงานต่างชาติกับกระทรวงมหาดไทย โดยมีภาคประกอบการที่ได้รับอนุมัติให้จ้างงานแรงงานต่างชาติได้ ได้แก่ ภาคการเพาะปลูก (Plantation) ภาคการเกษตร (Agriculture) ภาคอุตสาหกรรม (Factory) ภาคการก่อสร้าง (Construction) ภาคบริการ (Service) ผู้ช่วยแม่บ้าน (Domestic Helper) และมีประเทศที่ได้รับอนุมัติการจ้างงาน ได้แก่ ประเทศไทย กัมพูชา เนปาล พม่า ลาว เวียดนาม ฟิลิปปินส์ ปากีสถาน ศรีลังกา เติร์กเมนิสถาน อุซเบกิสถาน คาซัคสถาน อินเดีย และอินโดนีเซีย

3.1.1 มาตรการการจัตระเบียบแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายของประเทศมาเลเซีย

3.1.1.1 การนิรโทษกรรมให้กับแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายที่พำนักอยู่ในประเทศมาเลเซียเกินกำหนด 30 วัน โดยแรงงานต่างชาติเหล่านี้จะต้องชำระค่าปรับให้แก่ตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย รายละเอียด 400 ริงกิต โดยเป็นการเหมาจ่ายค่าปรับ แรงงานจะไม่ถูกจับกุมแต่แรงงานจะต้องนำหลักฐานการเดินทางกลับประเทศต้นทาง เช่น บัตรโดยสารเครื่องบิน ไปแสดงต่อเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองในรัฐที่ตนอาศัยอยู่ โดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ จะอำนวยความสะดวกโดยการออกหนังสือแนะนำให้ อย่างไรก็ตาม บุคคลดังกล่าวก็จะโดนขึ้นบัญชีดำห้ามเข้าประเทศมาเลเซียชั่วระยะเวลาหนึ่ง (ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย) ซึ่งมาตรการนี้ถูกนำมาใช้ในทุกปีตามช่วงระยะเวลาที่กำหนด (ประมาณ 3 ถึง 6 เดือน) โดยมีข้อสังเกตว่า แรงงานไทยยังใช้ประโยชน์จากการนิรโทษกรรมนี้ไม่มากนักโดยอาจจะเกรงกลัวต่อการถูกจับกุม หรือบางส่วน

อาจสามารถบริหารจัดการการเดินทางเข้าออกประเทศมาเลเซียได้ทุก 30 วัน หรือบางส่วนอาจใช้บริการจากนายหน้าชาวมาเลเซียที่รับเดินเรื่องในการประทับตราเข้าออกในหนังสือเดินทางโดยที่เจ้าตัวไม่ต้องเดินทางไปที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองเพื่อผ่านกระบวนการเข้าออกด้วยตนเอง (ค่าบริการประมาณ 300 ริงกิต ต่อหนังสือเดินทาง 1 เล่ม) อย่างไรก็ตาม สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์พบว่า การรับบริการจากนายหน้าชาวมาเลเซียนี้ แรงงานอาจได้รับการประทับตราเข้าออกในหนังสือเดินทางจริง แต่ในหลายกรณีพบว่า ไม่สามารถพบข้อมูลการเดินทางเข้าออกในระบบฐานข้อมูลของตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย ซึ่งส่งผลให้แรงงานดังกล่าวถูกจับกุมในที่สุด โดยส่วนใหญ่จะโดนจับกุมในระหว่างการเดินทางกลับประเทศไทยที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองประเทศมาเลเซีย ตามความผิดที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 56 (1) (i) คือ ใช้ตราประทับเข้าออกปลอมหรือใช้ใบอนุญาตทำงานปลอม มีโทษปรับไม่เกิน 10,000 ริงกิต จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ

3.1.1.2 โครงการจ้างงานเข้าสู่ระบบ (Rehiring Program) เพื่อเปิดโอกาสให้นายจ้างนำลูกจ้างซึ่งเป็นแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายไปลงทะเบียนเข้าร่วมโครงการภายในระยะเวลาที่กำหนด (ล่าสุด 15 กุมภาพันธ์ 2560 ถึง 31 ธันวาคม 2560) เพื่อให้ลูกจ้างได้รับใบอนุญาตทำงานที่ถูกต้องตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า โครงการนี้มักไม่เป็นที่นิยมของนายจ้างที่จ้างแรงงานไทยเนื่องจากมีค่าใช้จ่ายและค่าธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องค่อนข้างสูง และสูงกว่าการยื่นขอตำแหน่งงานตามช่องทางปกติ

3.1.1.3 โครงการบัตร Enforcement Card (E-Kad) เพื่อใช้เป็นเอกสารแสดงตนสำหรับแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีหนังสือเดินทางและอยู่ในระหว่างเข้าร่วมโครงการจ้างงานเข้าสู่ระบบ (Rehiring Program) เพื่อจะได้ไม่ถูกจับกุมระหว่างที่พำนักและทำงานในประเทศมาเลเซีย (ล่าสุด 15 กุมภาพันธ์ 2560 ถึง 30 มิถุนายน 2560) ซึ่งก็ไม่เป็นที่นิยมเช่นกัน เนื่องจากรัฐบาลมาเลเซียจะออกให้เฉพาะผู้ที่ไม่มีหนังสือเดินทางและผู้ที่จะเข้าร่วมโครงการจ้างงานเข้าสู่ระบบเท่านั้น ซึ่งในความเป็นจริงการมีบัตรประจำตัวของผู้ใช้แรงงานมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในประเทศมาเลเซียอย่างยิ่ง เพราะที่ผ่านมา มีแรงงานทั้งจากประเทศไทยและต่างชาติถูกจับกุมจำนวนมากเพราะไม่มีเอกสารแสดงตน แรงงานไทยจึงนิยมที่จะถ่ายสำเนาหน้าหนังสือเดินทางของตนเองแล้วอัดพลาสติกเก็บไว้ใช้เพื่อแสดงเป็นหลักฐานเมื่อโดนเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียเรียกตรวจค้น (หนังสือเดินทางฉบับจริงของแรงงานมักโดนนายจ้างเก็บไว้เพื่อป้องกันลูกจ้างหนีจากงาน)

3.1.2 ขั้นตอนการไปทำงานที่ประเทศมาเลเซีย (ภาคผนวก 1)

3.2 การดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานไทย

ภารกิจด้านกงสุลในการดูแลและคุ้มครองคนไทยมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนคนไทยโดยตรงและมีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยในต่างแดนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายการทูตเพื่อประชาชนและสอดคล้องตามรัฐธรรมนูญฉบับที่ 50 ส่วนที่ 6 : แนวนโยบายด้านการต่างประเทศ มาตรา 82 วรรค 2 ที่ระบุว่า “รัฐต้องส่งเสริมการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยวกับนานาประเทศ ตลอดจนให้ความคุ้มครองและดูแลผลประโยชน์ของคนไทยในต่างประเทศ”

ปัจจุบัน สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเมินว่า มีแรงงานไทยในประเทศมาเลเซียทั้งสิ้นประมาณ 150,000 คน ถึง 200,000 คน (มีการหมุนเวียนและไหลเข้าออกของแรงงานไทยตลอดเวลา โดยเฉพาะบริเวณพรมแดนด้านสะเตา) และจากสถิติของสำนักงานแรงงาน ประจำสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ปี 2016 ระบุว่า มีแรงงานที่ถูกกฎหมายจำนวน 36,478 คน ประกอบด้วยแรงงานไร้ฝีมือและกึ่งฝีมือจำนวน 12,394 คน (ภาคการเกษตร 1,652 คน ภาคการผลิต 291 คน ภาคการก่อสร้าง 698 คน ภาคการบริการ 9,056 คน และผู้ช่วยแม่บ้าน 314 คน) แรงงานตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญ 2,084 คน และแรงงานซึ่งเป็นลูกเรือประมงประมาณ 22,000 คน นอกนั้น เป็นแรงงานผิดกฎหมายซึ่งส่วนใหญ่มาทำงานในงานภาคบริการได้แก่ ร้านตัดผม ร้านนวด สปา และสถานบันเทิงในเมืองท่องเที่ยวต่างๆ เช่น เมืองยะโฮร์บาห์รู อิปโปร์ ปีนัง กัวลาลัมเปอร์ และมะละกา

ปัญหาการละเมิดกฎหมายของแรงงานไทยที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ได้แก่ การลักลอบทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตทำงานหรือการทำงานโดยใช้วีซ่าผิดประเภท การทำงานโดยใช้ใบอนุญาตทำงานปลอม การลักลอบเข้าเมืองหรือเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย (การเข้าประเทศมาเลเซียโดยไม่ผ่านกระบวนการตรวจคนเข้าเมือง การเข้าประเทศมาเลเซียโดยไม่มีเอกสารการเดินทาง หรือการมีตราประทับเข้าเมืองในหนังสือเดินทางแต่ไม่มีรายชื่ออยู่ในระบบฐานข้อมูลของตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย รวมถึงการใช้ใบผ่านแดนมาทำงาน) การพำนักเกินกำหนดในประเทศมาเลเซีย (อยู่เกินกำหนด 30 วัน ซึ่งกฎหมายตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียกำหนดให้ผู้เดินทางชาวไทยที่มีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยว เยี่ยมเพื่อน เยี่ยมญาติพี่น้อง พำนักอยู่ในประเทศมาเลเซียได้ครั้งละไม่เกิน 30 วัน) รวมทั้งปัญหาที่เกี่ยวกับการเสพยาเสพติดและครอบครองยาเสพติดชนิดต่างๆ เช่น ยาบ้าและกระท่อม ซึ่งเป็นที่นิยมของแรงงานวัยรุ่นชายจากจังหวัดชายแดนภาคใต้

ภาพรวมการดำเนินการของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์

1) เยี่ยมคนไทยที่ถูกจับกุมและที่ถูกกักตัวไว้เป็นพยานในคดีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์อย่างสม่ำเสมอตามเรือนจำ สถานกักกันและบ้านพักฉุกเฉินในรัฐต่างๆ ของประเทศมาเลเซีย โดยถือเป็นการดำเนินการเชิงรุกเพื่อรับทราบปัญหาที่เกิดกับคนไทยโดยตรงจากการสัมภาษณ์ผู้ถูกจับกุม นอกจากนี้ยังเพื่อรับทราบถึงสภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำ สถานกักกันและบ้านพักฉุกเฉิน ผลักดันกระบวนการด้านกฎหมายที่ล่าช้าให้มีความคืบหน้าตามที่ควรจะเป็น รวมทั้งประสาน อำนวยความสะดวกเพื่อให้สามารถส่งตัวผู้พ้นโทษชาวไทยกลับประเทศไทยได้โดยเร็ว โดยประสานข้อมูลไปยังกองคุ้มครองและดูแลผลประโยชน์คนไทยในต่างประเทศ กรมการกงสุล กระทรวงการต่างประเทศ เพื่อพิจารณาใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้รับตามความเหมาะสม

2) ดำเนินการตามโครงการที่ได้รับอนุมัติงบประมาณจากกระทรวงการต่างประเทศ เช่น โครงการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับหน่วยงานมาเลเซียในการช่วยเหลือเหยื่อค้ามนุษย์และคนไทยตกทุกข์ได้ในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งเป็นโครงการที่มีประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนาความสัมพันธ์กับหน่วยงานท้องถิ่นในรัฐต่างๆ ที่อยู่ห่างไกลจากกรุงกัวลาลัมเปอร์และเป็นพื้นที่เสี่ยงต่อการค้ามนุษย์ เช่น รัฐซาราวัก ซาบาห์ และยะโฮร์ ฯลฯ นอกจากนี้ ยังสามารถให้ประโยชน์ในเชิงข้อมูล ทั้งจากเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในรัฐต่างๆ ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ รวมทั้งจากกลุ่มที่เป็นเหยื่อค้ามนุษย์หรือผู้ตกทุกข์ได้ชาวไทยในพื้นที่ห่างไกล เช่น กลุ่มลูกเรือประมงไทยในรัฐซาราวัก เป็นต้น และโครงการจ้างที่ปรึกษาด้านกฎหมายซึ่งเป็นโครงการที่อยู่ในระหว่างการดำเนินการโดยสถานเอกอัครราชทูต ณ

กรุงกัวลาลัมเปอร์ จะมุ่งเน้นการให้คำปรึกษาและความรู้ด้านกฎหมายแก่คนไทยในประเทศมาเลเซีย เป็นสำคัญ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ มุ่งหวังว่า โครงการทั้งสองนี้จะช่วยยกระดับ การบริการและช่วยเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติการกิจด้านกงสุลได้ต่อไป

3) ให้ความช่วยเหลือคนไทยตกทุกข์ได้ยากในกรณีทั่วไป เช่น คนไทยเสียชีวิต คนไทยถูกทำร้าย ร่างกายหรือถูกฉกชิงวิ่งราว คนไทยที่มีปัญหาครอบครัว คนไทยที่เจ็บป่วย ฯลฯ โดย สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ เปิดช่องทางรับเรื่องราวร้องทุกข์ผ่านสายโทรศัพท์ฉุกเฉิน 24 ชั่วโมง เว็บบอร์ดกงสุลไทยกัวลาลัมเปอร์ ไลน์กลุ่มอาสาสมัครคนไทยในประเทศมาเลเซีย รวมทั้ง email ของฝ่ายกงสุล โดยที่ผ่านมาสามารถให้ความช่วยเหลือคนไทยได้เป็นจำนวนมากในแต่ละปี

4) สร้างชุมชนไทยเข้มแข็งโดยจัดตั้งเครือข่ายอาสาสมัครคนไทยจากรัฐต่างๆ ทั่วประเทศ มาเลเซีย โดยในขณะนี้ มีอาสาสมัครแล้วจำนวน 65 คน โดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ได้จัดให้มีการอบรมเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยาก และเยื่อค้ำมนุษย์ รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องในการทำงานและการอยู่อาศัยในประเทศมาเลเซีย โดยได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของมาเลเซีย และกลุ่ม NGO ในการร่วมอบรมด้วย โดยจัดเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ ยังจัดให้มีการพบหารือกลุ่มเล็กระหว่างอาสาสมัครในพื้นที่และ เจ้าหน้าที่ฝ่ายมาเลเซียในหลากหลายโอกาส เช่น ที่รัฐยะโฮร์ และซาราวัก ฯลฯ เพื่อเป็นการสร้างความคุ้นเคยระหว่างอาสาสมัครและเจ้าหน้าที่มาเลเซียโดยหวังว่า อาสาสมัครจะสามารถปฏิบัติหน้าที่ ในการช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์ได้ยากและเยื่อค้ำมนุษย์ในพื้นที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

นอกจากนี้ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ยังจัดให้มีการอบรมวิชาชีพตาม โครงการ สถานเอกอัครราชทูต-ศูนย์ฝึกทักษะอาชีพสำหรับคนไทยในประเทศมาเลเซีย (Embassy as a center of skill development) โดยร่วมกับวิทยาลัยการอาชีพหลวงประธานราชบุรณินกร จังหวัดสงขลา จัดหลักสูตรการฝึกอาชีพระยะสั้นเป็นประจำทุกเดือนให้กับคนไทยในมาเลเซีย อาทิ หลักสูตรการตัดเย็บเสื้อผ้า การทำอาหารไทยและขนมหวานไทย การแกะสลักผักผลไม้และตกแต่ง จานอาหาร ซึ่งได้รับความสนใจจากคนไทยเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ได้เห็นชอบร่วมกับกระทรวงแรงงานที่จะจัดหลักสูตรฝึกอาชีพนี้อย่างต่อเนื่องเพื่อ พัฒนาทักษะและสร้างงานและอาชีพให้แก่คนไทย

5) ประชาสัมพันธ์ข่าวสารที่เป็นประโยชน์แก่คนไทยผ่านเว็บเพจ ไลน์กลุ่มเครือข่ายอาสาสมัคร และวัดไทยในรัฐต่างๆ รวมทั้งประสานงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานท้องถิ่นของไทย เช่น ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ในกรณีตัวอย่างหญิงชรา 21 คน จากจังหวัด ชายแดนภาคใต้ที่ถูกหลอกเข้ามาลักลอบขายข้าวเกรียบที่เมืองยะโฮร์บาห์รูและถูกทางการมาเลเซีย กักตัวไว้เป็นพยานในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ที่บ้านพักฉุกเฉินสตรีของรัฐยะโฮร์ หรือกรณีคนไทย 50 คน ที่มาออกร้านขายอาหารอย่างผิดกฎหมายที่รัฐมะละกา ฯลฯ รวมทั้งการประสานข้อมูลและ อำนวยความสะดวกแก่สื่อโทรทัศน์ เช่น สถานีโทรทัศน์ Thai PBS ในการมาทำข่าวเกี่ยวกับแรงงาน ไทยในประเทศมาเลเซีย เป็นต้น

6) จัดกงสุลสัญจรไปให้บริการแก่คนไทยในเมืองใหญ่ในพื้นที่ห่างไกลเพื่ออำนวยความสะดวก ด้านกงสุลและรับทราบสภาพปัญหาในพื้นที่จากคนไทยโดยตรง

3.3 การสำรวจภาคสนามโดยสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์

เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาได้แบ่งแรงงานไทยที่ถูกจับกุมในประเทศมาเลเซียออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ลูกเรือประมงที่ถูกหลอกลวงและบังคับให้ทำงานบนเรือประมงหญิงไทยที่มาทำงานในภาคบริการและถูกกันตัวไว้เพื่อสอบสวนในคดีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ และแรงงานไทยร้านต้มยำ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

3.3.1 ลูกเรือประมงที่ถูกหลอกลวงและบังคับให้ทำงานบนเรือประมง

ปัญหาลูกเรือประมงถูกหลอกลวงและถูกบังคับให้ทำงานบนเรือประมงในเขตน่านน้ำมาเลเซียเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานาน ลูกเรือที่ประสบปัญหาเหล่านี้ต้องหลบหนีได้กึ่ง เสี่ยงภัยเอาชีวิตรอด และเชื่อได้ว่า ยังมีอีกเป็นจำนวนมากที่สูญหายในทะเล รวมทั้งติดค้างอยู่บริเวณชายฝั่ง จากการสัมภาษณ์ผู้ตกเป็นเหยื่อค้ามนุษย์ชาวไทยในกิจการประมงที่รัฐซาราวักพบว่า ส่วนใหญ่ถูกหลอกว่ามีงานให้ทำ จากนั้นได้รับการชักชวนให้ดื่มกินจนหมดสติก่อนถูกนำมาลงเรือและถูกบังคับให้ทำงานในเรือประมงโดยไม่ได้รับค่าจ้าง เหยื่อส่วนใหญ่มีสภาพร่างกายอิดโรยและบอบช้ำ สภาวะจิตใจไม่ปกติ ไม่สามารถบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตนเองได้อย่างชัดเจน บางรายสูญเสียความทรงจำ มีความหวาดกลัววิตกกังวลและมีบาดแผลตามร่างกาย ลูกเรือประมงเหล่านี้มีอัตราการรอดชีวิตและสามารถเข้าถึงเจ้าหน้าที่ได้น้อยมาก ปัญหาเช่นนี้นี้ยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่องดังจะเห็นได้จากข้อมูลที่ได้มาจากการสัมภาษณ์ลูกเรือไทยที่ถูกหลอกมาทำงานประมง รวมทั้ง ผลจากการพบหารือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซาราวักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เรือนจำ Penjara Sibul (เรือนจำในเมืองซิบู มีนักโทษชาวไทย 5 คน ทุกคนเป็นลูกเรือประมง) สถานกักกัน Semoja (สถานกักกันในเมืองซีเรียน ใกล้กับเมืองกุงซิง มีผู้ถูกกักกันชาวไทย 14 คน ทุกคนเป็นลูกเรือประมง) ศูนย์บัญชาการตรวจคนเข้าเมืองรัฐซาราวัก (Department of Immigration Sarawak) สำนักงานย่อยตรวจคนเข้าเมือง เมืองตันหยงมานิส (Immigration Office Tanjung Manis) ศูนย์บัญชาการตำรวจน้ำ รัฐซาราวัก (Malaysian Maritime Enforcement Agency (MMEA) สำนักงานย่อยตำรวจน้ำเมืองตันหยงมานิส (Malaysian Maritime Enforcement Agency (MMEA) Tanjung Manis) และสำนักงานย่อยกรมประมง เมืองตันหยงมานิส (Fisheries Office Tanjung Manis) ระหว่างวันที่ 22 พฤษภาคม 2560 ถึง 27 พฤษภาคม 2560 โดยเป็นการเยือนรัฐซาราวักของฝ่ายกงสุลและฝ่ายแรงงาน ภายใต้โครงการยุทธศาสตร์ในการสร้างเสริมความสัมพันธ์กับหน่วยงานของมาเลเซียเพื่อช่วยเหลือเหยื่อค้ามนุษย์และผู้ตกทุกข์ได้ในพื้นที่ห่างไกล โดยเป็นงบประมาณของกระทรวงการต่างประเทศซึ่งได้ดำเนินการต่อเนื่องมาเป็นปีที่สอง สรุปได้ ดังนี้

3.3.1.1 ถูกหลอกมาทำงานบนเรือประมง

แรงงานไทยที่ถูกหลอกมาทำงานบนเรือประมงในเขตน่านน้ำประเทศมาเลเซียมีภูมิลำเนาที่หลากหลาย (จังหวัดบุรีรัมย์ อุตรดิตถ์ อุบลราชธานี หนองคาย ร้อยเอ็ด กาฬสินธุ์ สระแก้ว ตราด พิจิตร ประจวบคีรีขันธ์ สระบุรี สมุทรปราการ นครสวรรค์ สุโขทัย ระนอง และนครปฐม) หลายรายเคยเป็นลูกเรือประมงหรือทำงานเกี่ยวข้องกับภาคประมงมาก่อน ในขณะที่อีกหลายรายไม่เคยทำงานในลักษณะนี้และถูกหลอกมาทำงานบนเรือประมงด้วยกลวิธีต่างๆ เช่น การได้รับข้อเสนอด้วยค่าจ้างที่สูงกว่าที่เคยได้รับ (300 บาท ต่อวัน หรือเดือนละ 10,000 บาท ซึ่งสูงกว่าที่เคยได้รับในประเทศไทย หรือบางรายได้รับข้อเสนอทำงาน 5 เดือน เพื่อค่าตอบแทน 100,000 บาท) การถูกมอมยาหรือสารพิษ (แรงงานหลายรายพูดคุยกับคนแปลกหน้าก่อนถูกชักชวนไปเที่ยวที่ร้าน

คาราโอเกะเพื่อดื่มกินจนหมดสติ เมื่อรู้สึกตัวอีกครั้งก็พบว่า ตนถูกกักขังและได้ลงเรือเรียบริบร้อยแล้ว) โดยมีสถานที่ที่มักจะมีนายหน้าไปหลอกลักชวนแรงงานเหล่านี้ ได้แก่ บริเวณสนามหลวง หัวลำโพง สถานีขนส่งหมอชิต หรือร้านคาราโอเกะบางแห่งในจังหวัดสงขลา สมุทรปราการและสมุทรสาคร โดยผู้หลอกลวงเหล่านี้จะได้รับค่าหัวในการหาแรงงานมาขึ้นเรือ ประมาณ 30,000 บาท ถึง 40,000 บาท ต่อลูกเรือ 1 คน

3.3.1.2 สภาพการทำงานและการดำรงชีวิตบนเรือ

ลูกเรือประมงที่ถูกหลอกลักถูกส่งขึ้นเรือในจังหวัดสมุทรปราการ ปากน้ำมหาชัย จังหวัดสมุทรสาคร และจังหวัดสงขลา โดยจะขึ้นเรือบรรทุกปลา (Cargo Ship) หรือที่เรียกกันว่า “เรือทัวร์” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรือสัญชาติไทย มาถ่ายลูกเรือลงเรือประมงที่กลางทะเลเพื่อเดินทางต่อไปยังน่านน้ำประเทศมาเลเซีย ซึ่งในกระบวนการนี้มักจะมีลูกเรือสัญชาติกัมพูชาหรือพม่าปะปนอยู่ จากการสัมภาษณ์ได้กักขังชาวไทยรายหนึ่ง ณ ท่าเรือเมืองตันหยงมานิส ได้รับข้อมูลว่า ค่าจ้างเฉลี่ยที่ต้องให้กับลูกเรือประมงจะต้องไม่ต่ำกว่าวันละ 300 บาท (ไม่ให้ต่ำกว่าค่าจ้างขั้นต่ำของประเทศไทย) โดยลูกเรือประมงจะมีรายได้เพิ่มเติมนอกเหนือจากเงินเดือนได้แก่ ส่วนแบ่งเฉลี่ยจากการหาปลา และผู้ที่มีหน้าที่พิเศษเช่น พ่อครัว ก็จะได้เงินพิเศษเพิ่มเติม ทั้งนี้ หากมีใครเจ็บป่วยก็จะมียาบรรเทาเบื้องต้นให้หรือหากใครต้องการจะกลับไปรับการรักษา ตนก็จะให้กลับกับเรือทัวร์ที่มาขนถ่ายปลาที่ทำเรือเมืองตันหยงมานิส (เรือประมงจะหาปลาในเขตทะเลลึกของน่านน้ำประเทศมาเลเซียเมื่อหาปลาได้ก็มักจะถ่ายปลาให้กับเรือทัวร์กลางทะเลและเรือทัวร์ก็จะไปส่งปลาต่อไป หรือเรือบางลำเมื่อหาปลาได้ก็จะนำปลามาส่งที่ทำเรือเมืองตันหยงมานิส) ทั้งนี้ ลูกเรือประมงทุกคนจะต้องมีเอกสารประจำตัวคือ หนังสือคนประจำเรือ (มีลูกเรือประมงบางรายปลอมแปลงใช้ Seaman Book ของบุคคลอื่น) นอกจากนี้ ผู้จัดการเรือจะดำเนินการขอใบอนุญาตทำการประมงจากกรมประมงมาเลเซียให้เพื่อใช้เป็นเอกสารประจำตัว แต่ใบอนุญาตดังกล่าวจะไม่สามารถใช้ออกนอกเขตท่าเรือเกินกว่าระยะที่กำหนดได้ ลูกเรือประมงส่วนใหญ่เมื่อเข้ามาที่ทำเรือตันหยงมานิสเพื่อส่งปลา ก็จะใช้โอกาสนี้หาซื้ออาหารและข้าวของเครื่องใช้จำเป็นต่างๆ สำหรับใช้ระหว่างทำงานอยู่บนเรือด้วย โดยเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียแจ้งว่า ผู้จัดการเรือ (ชาวไทยซึ่งพักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ไม่ไกลจากท่าเรือเมืองตันหยงมานิส) จะเป็นผู้สมัครใบผ่านชั่วคราว (Short Pass) ให้กับลูกเรือเพื่อสามารถออกไปนอกเขตท่าเรือได้

3.3.1.3 ทำไมจึงต้องหลบหนีและเส้นทางการหลบหนี

ลูกเรือประมงที่ตัดสินใจหลบหนีให้ข้อมูลว่า แม้ตอนมาตนจะได้รับข้อเสนอเป็นค่าจ้างในระดับที่พอใจจนทำให้ตัดสินใจมาทำงาน แต่ต่อมากลับต้องประสบปัญหาต่างๆ จนต้องตัดสินใจหลบหนี เช่น ถูกบังคับให้ทำงานบนเรือตลอด 24 ชั่วโมง จนไม่ได้พักผ่อน ไม่ได้ทานอาหาร บางรายถูกขายต่อจากเรือลำหนึ่งไปยังอีกลำหนึ่งจนไม่มีโอกาสได้ขึ้นจากเรือเป็นระยะเวลาหลายปี การไม่ได้รับเงินเดือนเนื่องจากส่วนใหญ่เป็นการทำงานเพื่อไถ่ค่านายหน้า แต่เมื่อทำงานชดใช้จนครบกลับยังคงต้องทำงานต่อไปโดยไม่ได้รับค่าแรงแต่อย่างใดและไม่มีที่ท้าวว่าจะได้ขึ้นจากเรือ นอกจากนี้ ยังถูกทำร้ายร่างกาย ถูกขู่ฆ่า โดยลูกเรือส่วนใหญ่มักจะถูกไถ่กักทำร้ายร่างกายจนมีร่องรอยแผลเป็นหลายแห่ง บางรายโดนทุบตีด้วยเหล็กจนกระดูกกระเทือนต่อสมองและมีปัญหาในการสื่อสาร สูญเสียความทรงจำ ทั้งนี้ มีกรณีของลูกเรือรายหนึ่งที่ถูกศึกษาได้พบและได้สัมภาษณ์ที่

สถานกักกัน Semoja พบว่าบุคคลผู้นี้ถูกไต่ถามทำร้ายร่างกายอย่างสาหัสโดยถูกของมีคมฟันที่บริเวณท้ายทอยและถูกลากลงไปที่ท่าเรือเมืองตันหยงมานิส ก่อนจะราดน้ำมันและจุดไฟเผา โดยไต่ถามได้ปล่อยเขาทิ้งไว้บนฝั่งจนมีบาดแผลสาหัส ปัจจุบันลูกเรือประมงรายนี้ความจำเสื่อม สื่อสารไม่ค่อยได้ และมีสภาพหวาดระแวงตลอดเวลา นอกจากนี้ ยังได้รับทราบว่ามีลูกเรือบางคนถูกไต่ถามหากรรมระหว่างอยู่กลางทะเลโดยการให้ลูกเรือนั่งเรียงบนกาบเรือแล้วใช้อาวุธปืนยิงจนลูกเรือตกลงไปในทะเล โดยไต่ถามจะเป็นผู้เก็บเงินเดือนและส่วนแบ่งของลูกเรือที่เสียชีวิตไว้เอง

จากสภาพการณดังกล่าว ทำให้ลูกเรือประมงมีความหวาดกลัวและตัดสินใจหลบหนีด้วยการว่ายน้ำขณะที่เรือจอดพักหรือเข้าใกล้ฝั่งบริเวณท่าเรือเมืองตันหยงมานิส หรือบางรายหลบหนีขณะที่เรือเข้ามาเทียบที่ท่าเรือแล้ว โดยจะปีนรั้วหรือหลบลอดออกทางช่องรั้วในเขตท่าเรือเมืองตันหยงมานิสและหนีเข้าป่า ก่อนที่จะเดินเท้าตามถนนไปยังเมืองซิบูต่อไป (Sibu เป็นเมืองขนาดใหญ่ในรัฐซาราวักและอยู่ห่างจากท่าเรือตันหยงมานิส ประมาณ 80-100 กิโลเมตร) ลูกเรือประมงที่หนีเรือบางรายไม่ได้ทานอาหารนานกว่า 2 วัน ในระหว่างเดินทางไปจนถึงเมืองซิบู ในขณะที่บางรายซึ่งโชคดีกว่าได้รับความช่วยเหลือเบื้องต้นจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว หรือชาวบ้านที่อาศัยอยู่ตามเส้นทางที่จะไปยังเมืองซิบู

3.3.1.4 การดำรงชีวิตภายหลังการหลบหนี

หลังจากที่ลูกเรือได้หลบหนีจากท่าเรือเมืองตันหยงมานิสจนมาถึงเมืองซิบูแล้ว ก็จะมีนายหน้าคอยหาลูกเรือที่หลบหนีเหล่านี้ไปส่งให้นายจ้างเพื่อทำงานนอกระบบ โดยลูกเรือส่วนใหญ่จะได้รับการแนะนำจากนายหน้าให้ไปทำงานในเขตเมืองซิบู หรือเมืองบิตันงอร์ (Bintangor ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองซิบูราว 40 กิโลเมตร) ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในสวนปาล์มหรือสวนส้มโอโดยได้รับเงินเดือนประมาณ 500 ริงกิต (4,000 บาท) บางรายทำงานก่อสร้างได้รับค่าจ้าง 20 ริงกิต ต่อวัน (160 บาท) บางรายทำงานเป็นช่างไฟฟ้าหรือบางรายทำงานแบกปุ๋ย ได้รับเงินเที่ยวละ 60 ริงกิต (480 บาท)

ลูกเรือเหล่านี้มีระยะเวลาการทำงานบนเรือที่แตกต่างกันตั้งแต่ 2 เดือนถึง 2 ปี ก่อนจะตัดสินใจหลบหนีเพราะทนสภาพไม่ไหว บางรายรวมระยะเวลาที่ต้องจากเมืองไทยมาทำงานบนเรือประมงและทำงานนอกระบบต่อในเขตเมืองซิบูหรือเมืองบิตันงอร์ นานถึง 13 ปี จนกระทั่งถูกตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียจับกุมในข้อหาเข้าเมืองผิดกฎหมายและไม่มีเอกสารการเดินทาง

3.3.1.5 ข้อมูลจากหน่วยงานของรัฐซาราวัก

การทำประมงในเขตน่านน้ำมาเลเซีย สามารถกระทำได้ในขอบเขตที่ได้รับอนุญาตจากกรมประมงมาเลเซียเท่านั้น และเมื่อหาปลาได้แล้วก็ต้องนำปลาที่หาได้ไปส่งที่ท่าเรือเท่านั้น โดยไม่อนุญาตให้ขนถ่ายปลากลางทะเลและลักลอบนำปลากลับประเทศไทย มิฉะนั้นจะถือว่ามีความผิด (เรือไทยมักจะมีปัญหาในความผิดที่ว่านี้ ซึ่งหากตำรวจนำมาเลเซียตรวจพบลูกเรือทั้งหมดก็จะถูกจับกุมและถูกสอบสวนหาข้อเท็จจริง โดยจะใช้เวลาประมาณ 7 วัน ในการสอบสวน หลังจากนั้นจะโดนปรับตั้งแต่ 1,000 ถึง 100,000 ริงกิต ก่อนที่จะอกรรมและปล่อยตัวไป) ที่ผ่านมามีลูกเรือประมงไทยที่ประสบปัญหามีจำนวนไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับลูกเรือจากประเทศพม่าหรืออินโดนีเซีย ซึ่งมีหลายรายที่เมื่อถูกจับกุมก็จะอ้างว่าเป็นลูกเรือประมงไทย

หน่วยงานของรัฐซาราวักเห็นว่า ปัญหาหลักของกลุ่มแรงงานลูกเรือประมงยังคงเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ ซึ่งจากการหารือกับศูนย์บัญชาการตรวจคนเข้าเมืองรัฐซาราวัก (Department of Immigration Sarawak) ได้รับแจ้งว่า ตรวจคนเข้าเมืองรัฐซาราวักมีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการค้ามนุษย์โดยเฉพาะและสามารถให้ความช่วยเหลือได้หากมีการร้องขอนอกจากนี้ การอนุญาตให้ทำการประมงในเขตน่านน้ำรัฐซาราวักสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ กรณีทำประมงในน่านน้ำอย่างเดี่ยวซึ่งต้องได้รับอนุญาตจากกรมประมงโดยจะสามารถหาปลาและต้องนำปลาที่หาได้มาส่งที่ท่าเรือและเมื่อมาถึงท่าเรือแล้วจะสามารถอยู่ได้เฉพาะในเขตที่กำหนดในบริเวณของท่าเรือเท่านั้น และกรณีทำประมงในน่านน้ำและประสงค์จะเดินทางออกนอกเขตพื้นที่ท่าเรือจะต้องได้รับอนุญาตจากกรมประมงและจะต้องได้รับใบอนุญาตทำงานจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองรัฐซาราวักด้วย

3.3.1.6 บทสรุป

ลูกเรือประมงเป็นกลุ่มที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ อยู่ในสถานะที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ส่วนใหญ่ไม่มีการศึกษาและเกือบทั้งหมดตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์และตกเป็นแรงงานบังคับที่แท้จริง แตกต่างจากแรงงานบางกลุ่มที่อาจทราบหรือพอจะรู้ว่า ตนเองเป็นผู้กระทำความผิดในการลักลอบมาทำงานในประเทศมาเลเซียแต่ก็พร้อมที่จะเสี่ยงเพื่อโอกาสในการทำงานทำและรายได้ที่จะตามมา จากการสังเกตในระหว่างการสัมภาษณ์จะพบว่า ลูกเรือประมงเกือบทุกคนอยู่ในสภาพหมดหวังในชีวิต มีจำนวนไม่น้อยที่สภาพจิตใจไม่ปกติและมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาในการใช้ชีวิตภายหลังกลับประเทศไทยแล้ว เนื่องจากหลายคนต้องจากครอบครัวมาเป็นระยะเวลาช้านาน ดังนั้น เมื่อได้กลับบ้านก็อาจต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงหรือความสูญเสียทั้งในเรื่องชีวิตครอบครัวหรือการใช้ชีวิตในหลากหลายมิติ ลูกเรือประมงเหล่านี้จึงมีแนวโน้มที่จะกลายเป็นกลุ่มคนที่ประสบความล้มเหลวในชีวิตได้ในที่สุด

นอกจากนี้ ในมิติระดับประเทศจะเห็นได้ว่า ปัญหาเรื่องลูกเรือประมงไทยได้ส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยในปัจจุบันปัญหาการค้ามนุษย์รวมถึงประเด็นการใช้แรงงานบังคับเป็นประเด็นที่นานาชาติให้ความสำคัญ เช่น กรณีของ Illegal Unreported and Unregulated Fishing หรือ IUU ได้ถูกหยิบยกขึ้นอภิปรายอย่างกว้างขวางและได้กลายเป็นเงื่อนไขในการสร้างความร่วมมือและการช่วยเหลือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ จึงจำเป็นที่ภาครัฐจะต้องเร่งแก้ไขและดำเนินการอย่างเป็นระบบตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทางเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำแล้วครั้งเล่าจนกลายเป็นภาพที่ติดอยู่ในใจของผู้คนที่พบเห็นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจสอบเรือประมง ทั้งในส่วนของใบอนุญาตสภาพเรือ สภาพการจ้างงาน โดยเฉพาะหนังสือคนประจำเรือซึ่งมีการปลอมแปลงอย่างแพร่หลาย รวมไปถึงหนังสือเดินทางไทยซึ่งในปัจจุบันได้มีกระบวนการปลอมแปลงเพื่อนำมาเสนอขายให้กับกลุ่มลูกเรือประมงสัญชาติพม่าและกัมพูชา เช่นกัน

3.3.2 หญิงไทยที่มาทำงานในภาคบริการและถูกกันตัวไว้เพื่อสอบสวนในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์

แรงงานหญิงไทยส่วนใหญ่ที่ถูกกันตัวไว้เพื่อสอบสวนในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์เป็นผู้ประกอบอาชีพหมอนวดหรือพนักงานต้อนรับในสถานบันเทิงในเมืองที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวของ

ประเทศมาเลเซีย เช่น ยะโฮร์บารู กัวลาลัมเปอร์ อิบโปร์ ปีนัง มะละกา โดยเกือบทั้งหมดมีถิ่นฐานมาจากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของประเทศไทย และส่วนใหญ่เดินทางไปยังประเทศมาเลเซียผ่านเครือข่ายของคนรู้จักหรือเครือข่าย Social Media ซึ่งมีการใช้กันอย่างแพร่หลายในกลุ่มแรงงานไทยที่ไปทำงานเป็นพนักงานต้อนรับในสถานบันเทิง แรงงานกลุ่มนี้มักมีอายุไม่มากและบ้่างยังเป็นนักเรียน นักศึกษา ที่กำลังศึกษาหรือเพิ่งจบการศึกษาแต่ยังไม่ม้งานทำและถูกชักชวนไปทำงานชั่วคราวในประเทศมาเลเซียเพื่อท่องเที่ยวและหารายได้พิเศษ

การจับกุมแรงงานกลุ่มนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศมาเลเซียมักจะดำเนินการจับกุมพร้อมกันเป็นกลุ่มใหญ่และเป็นจำนวนมากในแต่ละครั้ง โดยในระยะเวลา 2 ปี ที่ผ่านมาทางการมาเลเซียได้เพิ่มความเข้มงวดกับกระบวนการสอบสวนภายใต้กฎหมายการค้ามนุษย์ (Anti-Trafficking in Persons Act 2007) โดยผู้ถูกจับกุมจะถูกกักตัวไว้เป็นพยานเพื่อเอาผิดกับเจ้าของกิจการและเครือข่ายซึ่งเป็นไปตามนโยบายของผู้บัญชาการตำรวจมาเลเซียที่ต้องการเพิ่มสถิติจำนวนคดีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์โดยหวังผลต่อการจัดอันดับมาเลเซียในรายงาน TIP Report ของประเทศสหรัฐอเมริกา และถึงแม้ในที่สุดแล้วแรงงานหญิงไทยเหล่านี้อาจไม่ถูกตั้งข้อหาแต่ก็จะถูกกักตัวไว้เพื่อการสอบสวนขยายผลและรอขึ้นให้ปากคำในชั้นศาลเป็นระยะเวลาประมาณ 3 เดือน ถึง 9 เดือน ก่อนจะถูกส่งกลับประเทศไทย (หากเข้าข่ายมีความผิดก็จะโดนดำเนินคดีเช่นกัน)

จากการหารือระหว่างผู้ศึกษากับผู้บัญชาการฝ่ายปราบปรามและผู้บัญชาการฝ่ายต่อต้านการค้ามนุษย์ ณ สำนักงานใหญ่ตำรวจมาเลเซีย Bukit Amman เมื่อปี 2016 ได้รับทราบข้อมูลว่า แรงงานหญิงไทยมีความเสี่ยงต่อการตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ในประเทศมาเลเซีย เนื่องจากขบวนการนี้มีเครือข่ายที่ครบวงจร สามารถชักจูงและนำพาหญิงไทยจากภาคเหนือเพื่อมาทำงานในประเทศมาเลเซีย เช่น ที่เมืองยะโฮร์บารูซึ่งอยู่ตอนใต้สุดของประเทศมาเลเซียได้จำนวนมากโดยส่วนหนึ่งเป็นหญิงไทยจากพื้นที่ราบสูงซึ่งถึงแม้จะไม่มีหนังสือเดินทางไทยแต่ก็ยังสามารถเล็ดรอดเดินทางผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองหรือด่านธรรมชาติไปยังประเทศมาเลเซียได้ โดยเครือข่ายนี้มีสถานที่พักรอก่อนจะลำเลียงหญิงไทยส่งเข้าไปยังประเทศมาเลเซียตามความต้องการแรงงานของสถานบริการต่างๆ โดยสถานที่พักรอดังกล่าวเป็นผับหรือคาราโอเกะที่ตั้งอยู่บริเวณด่านพรมแดนไทยและมาเลเซีย

3.3.2.1. บ้านพักฉุกเฉิน

กระทรวงพัฒนาสตรี (Department of Women's Development) มีบ้านพักฉุกเฉินสตรีในความดูแลจำนวน 4 แห่ง ทั่วประเทศมาเลเซีย ได้แก่ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ดามันซารา (Damansara รัฐสลังงอร์) กัมปัส (Kempas รัฐยะโฮร์) และที่โกตากินาลาลู (Kota Kinabalu รัฐซาห์บา) และภายในปลายปีนี้จะเปิดเพิ่มอีก 2 แห่ง ที่รัฐเคดะห์ (ปัจจุบัน ผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในพื้นที่ตอนบนของประเทศมาเลเซียทั้งหมดจะถูกส่งไปที่บ้านพักฉุกเฉินที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ หรือที่เมืองดามันซารา ในขณะที่ผู้เสียหายในรัฐซาราวักจะถูกส่งไปที่บ้านพักฉุกเฉินที่เมืองโกตากินาลาลู รัฐซาห์บา) ทั้งนี้ บ้านพักฉุกเฉินชายที่เมืองมะละกา (Melaka รัฐมะละกา) และบ้านพักฉุกเฉินเยาวชนชายที่เมืองยะโฮร์บารู (Johor Bharu รัฐยะโฮร์) และบ้านพักฉุกเฉินเยาวชนหญิงที่เมืองรัมเบา (Rembau รัฐเนกรีเซมบิลัน) อยู่ในความดูแลของกระทรวงสวัสดิการสังคม (Department of Social Welfare) บ้านพักฉุกเฉินทั้งหมดตั้งอยู่ในพื้นที่ที่ไม่เปิดเผย มีเจ้าหน้าที่ตำรวจเฝ้าตลอดเวลาและมี

ลักษณะเหมือนบ้านอยู่อาศัยทั่วไปแต่ภายในได้แบ่งเป็นสัดส่วน ผู้ที่อยู่ในความดูแลของบ้านพักฉุกเฉิน จะไม่สามารถออกไปข้างนอกบ้านได้แต่ก็จะมีอิสรภาพที่จะร่วมกิจกรรมต่างๆ ตามที่เจ้าหน้าที่กำหนด เช่น ดูภาพยนตร์ เล่นแบดมินตัน และสามารถอ่านหนังสือหรือนิตยสารได้ มีอาหารการกินที่มีคุณภาพกว่าอาหารในเรือนจำหรือสถานกักกันค่อนข้างมาก ผู้ถูกกักตัวสามารถโทรศัพท์หาญาติได้สัปดาห์ละครั้ง แต่ไม่อนุญาตให้ญาติเข้าเยี่ยม

3.3.2.2 ขั้นตอนการดำเนินการต่อผู้ที่เข้าข่ายเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์

เมื่อมีการจับกุมหรือการเข้าช่วยเหลือ และผู้ถูกจับกุมหรือผู้ถูกช่วยเหลือ อาจเข้าข่ายเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์นั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจเจ้าของคดี (อาจเป็นได้ทั้งเจ้าหน้าที่ตำรวจจากหน่วยปราบปรามการค้ามนุษย์หน่วย D7 หรืออาจเป็นเจ้าหน้าที่ตำรวจท้องถิ่น) จะขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองผู้ถูกจับกุมหรือผู้ถูกช่วยเหลือเป็นการชั่วคราวเพื่อกันตัวไว้เป็นพยานและส่งตัวผู้ถูกจับกุมหรือผู้ถูกช่วยเหลือไปยังบ้านพักฉุกเฉินที่กำหนดโดยศาล หลังจากนั้น เจ้าหน้าที่ตำรวจเจ้าของคดีจะต้องดำเนินการสอบสวนให้แล้วเสร็จภายใน 21 วัน และหากสอบสวนแล้ว เห็นว่า ผู้ถูกจับกุมหรือผู้ถูกช่วยเหลืออาจเข้าข่ายเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จริง ศาลก็จะพิจารณาต่ออายุคำสั่งคุ้มครองให้ครั้งละ 3 เดือน จนกว่าผู้ถูกจับกุมหรือผู้ถูกช่วยเหลือจะขึ้นให้การที่ศาลแล้วเสร็จ ซึ่งหากผลปรากฏว่า ไม่เข้าข่ายผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ ศาลก็จะยกเลิกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวและบ้านพักฉุกเฉินแต่ละแห่งจะโอนตัวผู้ถูกจับกุมให้ตำรวจคนเข้าเมืองหรือสำนักงานตำรวจเพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป (ที่ผ่านมา หญิงไทยที่ถูกจับกุมส่วนใหญ่จะถูกตั้งข้อหาทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตหรือค้าประเวณีตามข้อเท็จจริงที่ได้จากการสอบสวน) ซึ่งสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ พบว่า การดำเนินการตามกระบวนการนี้มักใช้เวลาประมาณ 4 เดือน ถึง 6 เดือน โดยเฉลี่ย และในบางกรณีอาจใช้เวลานานถึง 9 เดือน

3.3.2.3 สถิติหญิงไทยที่ถูกกันตัวไว้เป็นพยานในคดีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ ณ วันที่ 15 พฤษภาคม 2560 มีหญิงไทยที่ถูกกันตัวไว้ในบ้านพักฉุกเฉินสตรีทั้ง 4 แห่งทั่วประเทศ มาเลเซีย ทั้งสิ้น 77 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ยังอยู่ระหว่างการสอบสวนทั้งสิ้น 46 คน และกลุ่มที่สอบสวนแล้วและเข้าข่ายเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์จริงทั้งสิ้น 31 คน (กระทรวงพัฒนาสตรีมาเลเซีย, 2560) นอกจากนี้ ในช่วง 2 ถึง 3 ปี ที่ผ่านมา มีจำนวนหญิงไทยที่ถูกส่งตัวไปยังบ้านพักฉุกเฉินสตรีเพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (แต่มีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เข้าข่ายเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์) โดย YM Dr. Raja Kamariah Raja Mohd Khalid อธิบดีกระทรวงพัฒนาสตรีมาเลเซีย (Director, Department of Women's Development) ได้ให้ข้อมูลสถิติจำนวนของหญิงไทยที่ถูกส่งตัวไปยังบ้านพักฉุกเฉินสตรี เฉพาะที่บ้านพักฉุกเฉินกรุงกัวลาลัมเปอร์ (YM Dr.Raja Khalid, 2560) ดังนี้

ตารางที่ 1 สถิติหญิงไทยที่ถูกกันตัวไว้เป็นพยานในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ที่บ้านพักฉุกเฉิน สตรีกรุงกัวลาลัมเปอร์

ปี	จำนวนหญิงไทยทั้งหมด	จำนวนหญิงไทยที่เข้าข่ายเป็นผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์
1 ม.ค. 2560 ถึง 15 พ.ค. 2560	93	21
2559	471	160
2558	78	19
2557	97	8
2556	74	12
2555	128	17

จากสถิติข้างต้นจะเห็นได้ว่า มีจำนวนหญิงไทยที่ถูกกันตัวไว้ในสัดส่วนที่เพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบระหว่างปี 2558 และปี 2559 โดยในปี 2559 มีจำนวนหญิงไทยที่ถูกกันตัวเพิ่มมากขึ้นกว่าปี 2558 ถึง 6 เท่า และในปี 2560 เฉพาะระหว่างเดือนมกราคม 2560 ถึงเดือนพฤษภาคม 2560 ก็มีจำนวนมากกว่าปี 2558 ทั้งปี เช่นกัน ซึ่งประเมินได้ว่า รัฐบาลมาเลเซียได้เริ่มเข้มงวดกับกระบวนการสอบสวนภายใต้กฎหมายการค้ามนุษย์ (Anti-Trafficking in Persons Act 2007) อย่างจริงจังและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลมาเลเซียที่ต้องการเพิ่มสถิติจำนวนคดีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์เพื่อผลต่อการจัดอันดับมาเลเซียในรายงาน TIP Report ของประเทศสหรัฐอเมริกา

3.3.3 แรงงานไทยร้านต้มยำ

แรงงานไทยในร้านอาหารไทยหรือร้านต้มยำเป็นแรงงานจากประเทศไทยกลุ่มแรกๆ ที่เข้าไปบุกเบิกธุรกิจร้านอาหารไทยในประเทศมาเลเซีย แรงงานกลุ่มนี้มีจำนวนมากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานประเภทอื่นๆ และเกือบทั้งหมดมีถิ่นฐานมาจากสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จากการศึกษาของซิดซันกและคนอื่นๆ (2551) ประมาณว่า มีร้านต้มยำในประเทศมาเลเซียกว่า 5,000 ร้าน และมีแรงงานไทยทำงานในร้านต้มยำกว่า 200,000 คน

แรงงานร้านต้มยำส่วนใหญ่หรือเกือบทั้งหมดเป็นแรงงานผิดกฎหมายเนื่องจากเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียโดยไม่มีใบอนุญาตทำงานหรือ work permit โดยแรงงานเหล่านี้กระจายอยู่ทั่วไปในรัฐและเมืองต่างๆ ของประเทศมาเลเซียและมีพฤติกรรมการเดินทางเข้าออกระหว่างประเทศไทยและประเทศมาเลเซียทุกเดือนโดยผ่านกระบวนการตรวจคนเข้าเมือง โดยนิยมเดินทางเข้าออก ณ บริเวณด่านตรวจคนเข้าเมืองทางบก เช่น ด่านสะเดา เป็นต้น ทั้งนี้ แรงงานบางส่วนใช้ใบผ่านแดนแทนการใช้หนังสือเดินทางและส่วนใหญ่เคยเดินทางไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียมาก่อนแล้ว

จากการเข้าเยี่ยมคนไทยที่ถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำและสถานกักกันในรัฐต่างๆ ของประเทศมาเลเซียเป็นระยะ สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ พบว่า แรงงานร้านต้มยำยังคงเป็นแรงงานส่วนใหญ่ที่ถูกจับกุม (ร้อยละ 60) แต่เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนแรงงานร้านต้มยำทั้งหมด

ที่ลักลอบทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซียแล้ว กลับพบว่า การจับกุมแรงงานร้านต้มยำดังกล่าว ยังคงมีสัดส่วนที่น้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนของแรงงานไทยในร้านต้มยำทั้งหมดที่ทำงานและอาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซีย โดยส่วนใหญ่ของแรงงานร้านต้มยำที่ถูกจับกุมจะเป็นเพศชาย กลุ่มอายุระหว่าง 15 ปี ถึง 30 ปี และบางส่วนโดนจับกุมในข้อหาอื่นที่ไม่เกี่ยวกับการลักลอบทำงาน โดยไม่มีใบอนุญาต เช่น ข้อหาครอบครองและใช้ยาเสพติด เป็นต้น

จากสถิติของกรมราชทัณฑ์มาเลเซีย ณ วันที่ 7 เมษายน 2560 พบว่า มีคนไทยถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำของประเทศมาเลเซียทั้งสิ้น 797 คน โดยร้อยละ 80 กระทำความผิดในข้อหาลักลอบทำงานโดยไม่ได้รับใบอนุญาตทำงานและร้อยละ 60 ของผู้ถูกคุมขังดังกล่าวทำงานร้านต้มยำ และมีถิ่นฐานมาจาก 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และจากสถิติผู้ถูกจับกุมระหว่างวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2560 ถึง 6 มีนาคม 2560 ของสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ ซึ่งได้รวบรวมเฉพาะข้อมูลที่ได้รับแจ้งจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศมาเลเซียพบว่า มีคนไทยถูกจับกุมทั้งสิ้น 246 คน โดยร้อยละ 56 ทำงานร้านต้มยำและมีถิ่นฐานอยู่ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้และจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ จังหวัดสงขลาและสตูล (เกือบทั้งหมดเป็นเพศชาย) และร้อยละ 3 ซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นเพศชายจากจังหวัดชายแดนภาคใต้และมาทำงานที่ร้านต้มยำ ถูกจับกุมในข้อหาครอบครองหรือเสพยาเสพติด (ประเภทยาบ้าและกระท่อม)

ทั้งนี้ แรงงานร้านต้มยำส่วนใหญ่ทำงานในหลากหลายหน้าที่ เช่น พนักงานเสิร์ฟ พนักงานทำความสะอาด พนักงานล้างจาน พ่อครัว ฯลฯ แต่ในปัจจุบัน รัฐบาลมาเลเซียอนุญาตให้คนไทยเข้าไปทำงานได้ในตำแหน่งเดียวเท่านั้น คือ ตำแหน่งพ่อครัว ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการขอใบอนุญาตทำงานค่อนข้างสูง นอกจากนี้ จากการหารือระหว่างสถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ และสมาคมร้านต้มยำ ได้รับทราบว่า การดำเนินการขอใบอนุญาตทำงานดังกล่าวมีอายุเพียงครั้งละ 6 เดือน จึงต้องดำเนินการต่ออายุใบอนุญาตทำงานถึงปีละ 2 ครั้ง และหลายครั้งพบว่า มีปัญหาความล่าช้า

ผลการศึกษา เรื่องความหลากหลายในการย้ายถิ่นของมุสลิมสามจังหวัดภาคใต้: ใครไปมาเลเซีย และใครไปที่อื่น ของอารี จำปากลาย สรุปว่า มุสลิมที่ไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียมีทุนมนุษย์น้อยกว่าผู้ย้ายถิ่นที่ไปทำงานในถิ่นปลายทางอื่น ขณะเดียวกันก็มีประสบการณ์ย้ายไปทำงาน ณ ถิ่นปลายทาง (ประเทศมาเลเซีย) หลายครั้งกว่า ทำงานเป็นลูกจ้างร้านอาหารมากกว่า และเมื่อต้องจากบ้านไปทำงานที่อื่นเพื่องานที่มีรายได้ดีกว่า มุสลิมในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้กว่าครึ่งเลือกที่จะเข้าไปใช้แรงงานในประเทศมาเลเซียซึ่งมีสภาพความเป็นอยู่และสภาพการทำงานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่ตนมีความคุ้นเคย

3.4 ภาพรวมการถูกจับกุมของแรงงานไทย

มีแรงงานไทยถูกจับกุมในทุกรัฐของประเทศมาเลเซีย โดยรัฐที่มีแรงงานไทยถูกจับกุมมากที่สุดคือ รัฐที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของประเทศมาเลเซียหรือรัฐที่อยู่ใกล้กับชายแดนไทย-มาเลเซีย และรัฐที่มีการจับกุมแรงงานไทยน้อยที่สุดคือ รัฐที่อยู่ห่างไกลและต้องเดินทางโดยเครื่องบินเท่านั้น เช่น รัฐซาร์บาและรัฐซาราวัก

แรงงานไทยในประเทศมาเลเซียส่วนใหญ่มาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้และทำงานในร้านต้มยำ ส่วนแรงงานหญิงส่วนใหญ่มีถิ่นฐานมาจากภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางของ

ประเทศไทย ส่วนใหญ่ทำงานนวด พนักงานสปาและพนักงานต้อนรับในสถานบันเทิง และมีบางส่วนที่ค้าประเวณี โดยแรงงานเหล่านี้จะต้องเดินทางเข้าออกประเทศมาเลเซียทุก 30 วัน เนื่องจากเป็นการลักลอบทำงานโดยไม่มีใบอนุญาต ดังนั้น ประมาณร้อยละ 80 ของแรงงานไทยผิดกฎหมายจึงถูกจับกุมในข้อหาลักลอบทำงานและเข้าเมืองผิดกฎหมาย ส่วนที่เหลือคือ ประมาณร้อยละ 20 จะถูกจับกุมในข้อหาอื่น เช่น ครอบครองและใช้ยาเสพติด รวมทั้งข้อหาที่เกี่ยวข้องกับประกอบธุรกิจสีเทา เช่น ท้าวแชร์ (ผู้ถูกจับกุมในข้อหาครอบครองและใช้ยาเสพติดส่วนใหญ่มักเป็นเพศชายจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยยาเสพติดที่พบบ่อยที่สุดคือ ยาบ้าและกระท่อม และบทลงโทษที่ได้รับจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับประเภทและปริมาณของยาเสพติดที่พบ)

3.4.1 สถิติและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแรงงานไทยที่ถูกจับกุม

สถิติของตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย (สถานะ ณ วันที่ 4 กรกฎาคม 2560) ที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมคนไทยที่กระทำความผิดต่อกฎหมายตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย (Immigration Act 1959/1963 และ Immigration Regulations 1963) (ตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย, 2560) ที่เกี่ยวข้องกับการลักลอบทำงาน ใช้วีซ่าผิดประเภท เข้าเมืองผิดกฎหมาย เดินทางเข้าออกหรืออาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซียแบบผิดกฎหมาย ใช้ใบอนุญาตทำงานปลอม ใช้ตราประทับเข้าออกปลอม มีดังนี้

ตารางที่ 2 สถิติของตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียที่เกี่ยวข้องกับการจับกุมคนไทยที่กระทำความผิดต่อกฎหมายตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย (Immigration Act 1959/1963 และ Immigration Regulations 1963)

ปี	จำนวนแรงงานไทยที่ถูกจับกุม	จำนวนนายจ้างที่ถูกจับกุม
1 ม.ค.ถึง 3 ก.ค. 2560	1,573	13
2559	2,730	23
2558	2,230	15
2557	1,291	9
2556	1,883	4
ทั้งหมด	9,707	64

ข้อมูลของตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียสะท้อนให้เห็นว่า แรงงานไทยที่ถูกจับกุมมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับนับแต่ปี 2557 จาก 1,291 คน มาเป็น 2,730 คน ในปี 2559 (มีการจับกุมโดยตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียประมาณเดือนละ 227 คน) และจากปี 2556 จนถึงวันที่ 3 กรกฎาคม 2560 มีแรงงานไทยถูกจับกุมโดยตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียแล้วทั้งสิ้น 9,707 คน โดยร้อยละ 69.72 กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 39 (b) ของกฎหมายตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย คือ ทำงานโดยไม่มีใบอนุญาตหรือใช้วีซ่าผิดประเภท (มีโทษปรับไม่เกิน 1,000 ริงกิต หรือจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ) ร้อยละ 14.17 กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 6 (1) (c) คือ ไม่มีเอกสารการเดินทางหรือไม่มีตราประทับเข้าออก (มีโทษปรับไม่เกิน 10,000 ริงกิต จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ และโทษไม่เกิน 6 ครั้ง) ร้อยละ 11.45 กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 15 (1)

(c) คือ พนักงานในประเทศมาเลเซียเกินกำหนด (ตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียสามารถใช้ดุลพินิจให้จ่ายค่าปรับในอัตรา 30 ริงกิตต่อวัน หรือจับกุมและดำเนินคดีได้โดยมีโทษปรับขั้นต่ำไม่เกิน 10,000 ริงกิต จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ) ร้อยละ 3.12 กระทำความผิดในข้อหาอื่นๆ (ไม่ระบุข้อหา) และ ร้อยละ 1.54 กระทำความผิดที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 56 (1) (i) คือใช้ตราประทับเข้าออกปลอมหรือใช้ใบอนุญาตทำงานปลอม (มีโทษปรับไม่เกิน 10,000 ริงกิต จำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือทั้งจำทั้งปรับ)

ผู้ศึกษาประเมินว่า จำนวนแรงงานไทยที่ถูกจับกุมในปี 2560 ไม่น่าจะน้อยกว่าจำนวนแรงงานไทยที่ถูกจับกุมเมื่อปี 2559 และจำนวนผู้ถูกจับกุมดังกล่าวยังมีได้นับรวมผู้กระทำความผิดประเภทอื่นๆ เช่น คดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติดและคดีสีเทา และเป็นที่น่าสังเกตอย่างยิ่งว่าตัวเลขสถิติของแรงงานไทยที่ได้รับใบอนุญาตทำงานอย่างถูกต้องตามกฎหมายของประเทศมาเลเซียกลับมีจำนวนลดลงและสวนทางกับจำนวนแรงงานไทยผิดกฎหมายที่ถูกตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียจับกุมเพิ่มมากขึ้นในช่วง 4 ปี ที่ผ่านมา (ไม่นับรวมกลุ่มลูกเรือประมงไทยจำนวน 22,000 คน ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นตัวเลขที่ไม่สะท้อนความเป็นจริงโดยน่าจะมีชาวพม่าและชาวกัมพูชาที่ใช้หนังสือคนประจำเรือปลอมปะปนอยู่จำนวนมาก) โดยปรากฏเป็นสถิติว่า แรงงานไทยในภาคการเกษตรในปี 2559 ลดลงจากปี 2556 ร้อยละ 40.2 แรงงานไทยในภาคการก่อสร้างในปี 2559 ลดลงจากปี 2556 ร้อยละ 45 แรงงานไทยในภาคเพาะปลูกในปี 2559 ลดลงจากปี 2556 ร้อยละ 33.6 แรงงานไทยในภาคอุตสาหกรรมในปี 2559 ลดลงจากปี 2556 ร้อยละ 13 อาชีพผู้ช่วยแม่บ้านในปี 2559 ลดลงจากปี 2556 ร้อยละ 6.6 อย่างไรก็ตาม งานภาคการบริการยังคงเป็นภาคส่วนที่มีการจ้างงานแรงงานไทยมากที่สุด แต่ขณะเดียวกันก็มีการจ้างงานในอัตราส่วนที่น้อยลงเช่นกัน โดยในปี 2559 มีจำนวนลดลงจากปี 2556 ร้อยละ 23.2 และการจ้างแรงงานไทยในภาคส่วนต่างๆ แบบถูกกฎหมาย สามารถเรียงตามสัดส่วนจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ภาคการบริการ ภาคการเกษตร ภาคการก่อสร้าง ภาคการเพาะปลูก ภาคอุตสาหกรรม และอาชีพผู้ช่วยแม่บ้าน ตามลำดับ (ตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย, 2560)

ตารางที่ 3 สถิติแรงงานไทยที่ได้รับใบอนุญาตทำงานถูกต้องตามกฎหมายในประเทศมาเลเซีย

ปี	จำนวนแรงงานไทย	ภาคส่วนที่จ้างงานมากที่สุด
1 ม.ค. 2560 ถึง มิ.ย. 2560	12,603	ภาคบริการ (ร้อยละ 70.4)
2559	12,374	ภาคบริการ (ร้อยละ 71.9)
2558	13,547	ภาคบริการ (ร้อยละ 73.3)
2557	12,467	ภาคบริการ (ร้อยละ 66.7)
2556	17,044	ภาคบริการ (ร้อยละ 68)
ทั้งหมด	68,035	ภาคบริการ (ร้อยละ 70)

3.4.2 แนวโน้มและความเปลี่ยนแปลง

3.4.2.1 กลุ่มคนไทยที่เดินทางไปทำงานในประเทศมาเลเซียโดยผิดกฎหมายในปัจจุบันมีถิ่นที่มาที่หลากหลายมากขึ้นและมีสัดส่วนที่แตกต่างจากในอดีต โดยมีองค์ประกอบของคนไทยที่มาจากบริเวณภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและจากภาคกลางของประเทศไทยที่เพิ่มมากขึ้น

ขณะเดียวกัน แรงงานไทยจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังคงเป็นแรงงานไทยกลุ่มใหญ่ที่สุดในประเทศมาเลเซีย

3.4.2.2 แรงงานไทยผิดกฎหมายมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเป็นลำดับ ในขณะที่แรงงานไทยถูกกฎหมายกลับมีจำนวนที่ลดน้อยลง

3.4.2.3 พัฒนาการของเทคโนโลยีการสื่อสารโดยเฉพาะ Social Media Applications มีส่วนสนับสนุนต่อการเคลื่อนย้ายถิ่นแบบไม่ปกติ (Advance Technology drive Irregular Migration) ส่งเสริมให้คนไทยสามารถเดินทางไปทำงานในประเทศมาเลเซียได้สะดวกมากยิ่งขึ้นและตัดตอนขบวนการนายหน้าในรูปแบบเดิม

3.4.2.4 นายจ้าง (ทั้งชาวมาเลเซียและชาวไทย) ยังคงเป็นตัวแปรสำคัญในการนำแรงงานเข้าสู่ระบบที่ถูกต้องตามกฎหมาย การละเลยที่จะปฏิบัติตามกฎหมายตรวจคนเข้าเมืองหรือกฎระเบียบการจ้างแรงงานที่ถูกต้องของนายจ้างอย่างจริงจัง เป็นการเอื้อต่อการจ้างแรงงานผิดกฎหมายและส่งผลให้ลูกจ้างโดนจับกุมในที่สุด (ในขณะที่นายจ้างมักรอดจากการถูกจับกุมโดยจากสถิติของตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย ณ วันที่ 4 กรกฎาคม 2560 มีนายจ้างถูกดำเนินการตามกฎหมายตรวจคนเข้าเมืองระหว่างปี 2556 ถึงวันที่ 3 กรกฎาคม 2560 เพียง 64 ราย ในขณะที่ลูกจ้างโดนจับกุมถึง 9,707 ราย ในช่วงเวลาเดียวกัน)

3.5 ข้อมูลสถิติเกี่ยวกับแรงงานไทยในสถานกักกันในมาเลเซีย ปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันในการย้ายถิ่น

ผลการศึกษานี้เป็นข้อมูลที่ผู้ศึกษาได้รวบรวมจากแบบสัมภาษณ์ (ภาคผนวก 2) ที่ใช้ในการสัมภาษณ์แรงงานไทยจำนวน 53 ราย ที่สถานกักกัน Pekan Nenas เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2560 และสถานกักกัน Bukit Jalil เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2560 โดยทั้งหมดเป็นแรงงานไทยที่กระทำความผิดตามกฎหมายตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย (Immigration Act 1959/1963 และ Immigration Regulations 1963) ที่เกี่ยวกับข้อหาการลักลอบทำงาน ใช้วีซ่าผิดประเภท เข้าเมืองผิดกฎหมาย เดินทางเข้าออกหรืออาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซียแบบผิดกฎหมาย ใช้ใบอนุญาตทำงานปลอมหรือใช้ตราประทับเข้าออกปลอม สรุปผลได้ ดังนี้

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง (53 คน)

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	
	หญิง	ชาย
เพศ	32	21
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	1	–
20 ปี ถึง 30 ปี	10	13
30 ปี ถึง 40 ปี	14	5
40 ปี ถึง 50 ปี	5	3
มากกว่า 50 ปี	2	–
งานในมาเลเซีย		
นวด	21	–
ต้มยำ	–	19
สถานบันเทิง	11	1
ก่อสร้าง	–	1
ภูมิภาค		
ภาคใต้	1	20
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	18	1
ภาคเหนือ	6	–
ภาคกลาง	7	–
การศึกษา		
ต่ำกว่ามัธยมต้น	16	18
ต่ำกว่ามัธยมปลาย	8	2
ปวช. หรือ ปวส.	6	–
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	2	1
งานที่ประเทศไทย		
ไม่มีงานทำเป็นหลักแหล่ง	21	16
มีงานทำ	11	5
รายได้ที่ประเทศไทย (ต่อเดือน)		
ไม่มีรายได้	12	6
ต่ำกว่า 5,000 บาท	2	6
ต่ำกว่า 10,000 บาท	9	9
ต่ำกว่า 20,000 บาท	7	–
มากกว่า 20,000 บาท	2	–

ข้อมูลทั่วไป	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	
	หญิง	ชาย
รายได้ที่มาเลเซีย (ต่อเดือน)		
น้อยกว่า 8,000 บาท	–	4
น้อยกว่า 16,000 บาท	2	13
น้อยกว่า 18,000 บาท	8	3
น้อยกว่า 32,000 บาท	7	–
มากกว่า 32,000 บาท	15	1
การเดินทางเข้ามาเลเซีย		
รถยนต์	30	21
เครื่องบิน	2	–
เอกสารการเดินทาง		
หนังสือเดินทาง	32	17
ใบผ่านแดน	–	4
ทำงานที่มาเลเซียมาก่อน		
เคย	19	20
ไม่เคย	13	1
เคยไปทำงานต่างประเทศ		
เคย	9	1
ไม่เคย	23	20
เคยพำนักเกินกำหนด		
ในมาเลเซีย		
เคย	3	9
ไม่เคย	29	12
รู้สึกด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจ		
รู้สึกด้อยโอกาส	20	13
ไม่รู้สึกด้อยโอกาส	12	8

1) ข้อมูลเบื้องต้นของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ (52 คน ไม่รวมแรงงานกลุ่มก่อสร้าง)

ตารางที่ 5 ข้อมูลเบื้องต้นของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ

ข้อมูลเบื้องต้น	จำนวนของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ		
	ตั๋มย้า	นวด	สถานบันเทิง
รวมทั้งสิ้น	19	21	12
เพศ			
หญิง	–	21	11
ชาย	19	–	1
อายุ			
ต่ำกว่า 20 ปี	–	1	–
20 ปี ถึง 30 ปี	12	1	10
30 ปี ถึง 40 ปี	5	12	2
40 ปี ถึง 50 ปี	2	5	0
มากกว่า 50 ปี	–	2	0
ภูมิภาค			
ภาคใต้	19	–	1
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	–	10	9
ภาคเหนือ	–	5	2
ภาคกลาง	–	6	–
การศึกษา			
ต่ำกว่ามัธยมต้น	17	11	5
ต่ำกว่ามัธยมปลาย	2	7	1
ปวช. หรือ ปวส.	–	3	3
ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	–	–	3
งานที่ประเทศไทย			
ไม่มีงานทำเป็นหลักแหล่ง	14	14	9
มีงานทำ	5	7	3
รายได้ที่ประเทศไทย (ต่อเดือน)			
ไม่มีรายได้	5	7	7
ต่ำกว่า 5,000 บาท	5	2	–
ต่ำกว่า 10,000 บาท	9	7	2
ต่ำกว่า 20,000 บาท	–	1	2
มากกว่า 20,000 บาท	–	4	1

ข้อมูลเบื้องต้น	จำนวนของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ		
	ตั้มย้า	นวด	สถานบันเทิง
รายได้ที่มาเลเซีย (ต่อเดือน)			
น้อยกว่า 8,000 บาท	3	-	-
น้อยกว่า 16,000 บาท	13	2	-
น้อยกว่า 18,000 บาท	2	7	2
น้อยกว่า 32,000 บาท	-	6	2
มากกว่า 32,000 บาท	1	6	8
รู้สึกดีด้วยโอกาสทางเศรษฐกิจ			
รู้สึกดีด้วยโอกาส	20	14	8
ไม่รู้สึกดีด้วยโอกาส	7	7	4

2) ข้อมูลการเดินทางของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ (52 คน ไม่รวมแรงงานกลุ่มก่อสร้าง)

ตารางที่ 6 ข้อมูลการเดินทางของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ

ข้อมูลการเดินทาง	จำนวนของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ		
	ตั้มย้า	นวด	สถานบันเทิง
การเดินทางเข้ามาเลเซีย			
รถยนต์	19	21	10
เครื่องบิน	-	-	2
เอกสารการเดินทาง			
หนังสือเดินทาง	16	21	12
ใบผ่านแดน	3	-	-
ทำงานที่มาเลเซียมาก่อน			
เคย	18	15	6
ไม่เคย	1	6	6
เคยไปทำงานต่างประเทศ			
เคย	-	7	3
ไม่เคย	19	14	9
เคยพำนักเกินกำหนดในมาเลเซีย			
เคย	9	3	-
ไม่เคย	10	18	12

3) ปัจจัยผลักดัน ปัจจัยดึงดูด ของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ (52 คน ไม่รวมแรงงานกลุ่มก่อสร้าง)

ตารางที่ 7 ปัจจัยผลักดัน ปัจจัยดึงดูด ของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ

ปัจจัยผลักดัน ปัจจัยดึงดูด	จำนวนของแรงงานสามกลุ่มอาชีพ		
	ตั๋มย้า	นวด	สถานบันเทิง
ปัจจัยผลักดัน			
1. ไม่มีงานทำเป็น หลักแหล่ง	7	6	3
2. เงินเดือนน้อย	5	10	4
3. สถานการณ์ความเป็นอยู่ในพื้นที่	4	3	–
4. สภาวะเศรษฐกิจถดถอย	3	1	5
5. อิทธิพลการชักชวนจากเพื่อน ญาติพี่น้อง	–	1	–
ปัจจัยดึงดูด			
1. เงินเดือน	9	19	8
2. กระแสนิยม	1	–	–
3. ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมที่กลมกลืน	6	–	–
4. อิทธิพลการชักชวนจากเพื่อน ญาติพี่น้อง	3	2	4

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

ผลจากการศึกษาพบว่า แรงงานไทยส่วนใหญ่จากกลุ่มตัวอย่าง (ร้อยละ 69) มักตัดสินใจในการเดินทางไปทำงานในประเทศมาเลเซียโดยมองถึงเงินค่าจ้างหรือรายได้ที่จะได้รับเป็นปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) หลัก และอาจเป็นปัจจัยเดียวโดยที่ไม่ได้พิจารณาหรือไตร่ตรองถึงความเสี่ยงต่อการถูกจับกุมที่อาจจะเกิดขึ้นตามมาในภายหลังอันเนื่องมาจากการลักลอบเข้าไปทำงานแบบผิดกฎหมายหรือการย้ายถิ่นแบบไม่ปกติ (Irregular Migration) เข้าไปยังประเทศมาเลเซีย อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า แรงงานไทยจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งนิยมไปทำงานในร้านตัดผมในประเทศมาเลเซียนั้นมีปัจจัยดึงดูดที่หลากหลายกว่าแรงงานไทยจากภูมิภาคอื่นซึ่งนิยมไปทำงานเป็นพนักงานนวดหรือพนักงานต้อนรับในสถานบันเทิง โดยแรงงานไทยจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้ความสำคัญต่อปัจจัยดึงดูดด้านภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น (ร้อยละ 31.58) และอิทธิพลจากการชักชวนของเพื่อนและญาติพี่น้อง (ร้อยละ 15.79) ในสัดส่วนที่มากเช่นกัน

ในส่วนของปัจจัยผลักดัน (Push Factor) ที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจของกลุ่มตัวอย่างพบว่า เงินเดือนที่น้อยในประเทศไทย (ร้อยละ 36.54) และการไม่มีงานทำ (ร้อยละ 30.77) เป็นปัจจัยผลักดันหลัก แต่สำหรับแรงงานจากจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ให้ความสำคัญต่อการไม่มีงานทำเป็นลำดับต้น (ร้อยละ 36.84) ตามด้วยเงินเดือนน้อย (ร้อยละ 26.32) สถานการณ์ความเป็นอยู่ในพื้นที่ (ร้อยละ 21.05) และสภาวะเศรษฐกิจถดถอย (ร้อยละ 15.79) เป็นลำดับ

ในภาพรวมจะเห็นได้ว่า แรงงานไทยเหล่านี้มีทุนมนุษย์ต่ำกว่ามาตรฐาน แรงงานส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมต้น (ร้อยละ 63.46) ไม่มีงานทำเป็นหลักแหล่ง (ร้อยละ 71.15) จึงมีรายได้น้อยหรือไม่มีรายได้ และร้อยละ 80.77 เห็นว่า ตนขาดโอกาสทางเศรษฐกิจ (ขาดโอกาสในการมีหน้าที่การงานและรายได้ที่มั่นคง สามารถดำรงชีพได้อย่างปกติสุข) แรงงานเหล่านี้จึงพร้อมจะเสี่ยงกับการเดินทางไปประเทศมาเลเซียเพื่อหางานทำหรือย้ายถิ่นแบบไม่ปกติไปยังประเทศมาเลเซียโดยไม่ได้พิจารณาถึงข้อกฎหมายและระเบียบปฏิบัติที่เกี่ยวข้องโดยมองว่า ความเสี่ยงดังกล่าวนั้น สามารถยอมรับได้เพื่อการดำรงชีวิตของตนและครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มของแรงงานเพศหญิงซึ่งมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ หลายรายประสบความล้มเหลวในชีวิตครอบครัวและมีปัญหาการหย่าร้างหลายรายตกงานหรือมีงานทำแบบไม่เป็นหลักแหล่งและส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคน คือ มีอายุระหว่าง 30 ปี ถึง 40 ปี (ร้อยละ 43.75)

แรงงานเพศหญิงกลุ่มนี้มักมองว่า ในเมื่อตนไม่มีงานทำหรืออาจจะมีการหางานทำแต่ได้รับรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ จึงไม่น่าแปลกที่ตนจะต้องไขว่คว้าโอกาสที่พอมีเพื่อประทังชีวิต และถึงแม้ว่าแรงงานเพศหญิงเหล่านี้จะต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการที่จะปรับตัวเข้าสู่สภาพแวดล้อมใหม่ในประเทศมาเลเซียเพียงลำพังโดยปราศจากครอบครัว อีกทั้งยังเสี่ยงต่อการถูก

จับกุมโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือตรวจคนเข้าเมืองของประเทศมาเลเซียก็ตาม แต่ประเด็นเหล่านี้กลับไม่ได้เป็นอุปสรรคหรือเป็นข้อพิจารณาในการตัดสินใจย้ายถิ่นแต่อย่างใด นอกจากนี้ ผู้ศึกษายังพบว่า แรงงานเพศหญิงในภาคการบริการเหล่านี้ยังสามารถหารายได้จากการทำงานในประเทศมาเลเซียเป็นเงินจำนวนมาก เช่น กลุ่มที่ทำงานเป็นพนักงานต้อนรับในสถานบันเทิงร้อยละ 66.66 มีรายได้มากกว่า 4,000 ริงกิตต่อเดือน (มากกว่า 32,000 บาทต่อเดือน) และจากการสัมภาษณ์พบว่า บางรายมีรายได้มากกว่า 100,000 บาทต่อเดือน) เช่นเดียวกับกลุ่มที่มาทำงานเป็นพนักงานนวด ร้อยละ 33.33 มีรายได้ระหว่าง 2,000 ริงกิต ถึง 3,000 ริงกิต ต่อเดือน (16,000 บาท ถึง 24,000 บาท) ร้อยละ 28.57 มีรายได้ระหว่าง 3,000 ริงกิต ถึง 4,000 ริงกิต ต่อเดือน (24,000 บาท ถึง 32,000 บาท) และร้อยละ 28.57 มีรายได้มากกว่า 4,000 ริงกิตต่อเดือน (มากกว่า 32,000 บาท) ซึ่งจากข้อมูลด้านรายได้นี้ก็พอจะประเมินได้ว่า ความแตกต่างระหว่างรายได้ในประเทศมาเลเซียและประเทศไทยนี้เองที่เป็นปัจจัยดึงดูดหลักให้เกิดการย้ายถิ่นแบบไม่ปกติของคนไทยจากภูมิภาคต่างๆ ไปยังประเทศมาเลเซียเป็นจำนวนมากและต่อเนื่อง โดยผู้ศึกษาเห็นว่า การย้ายถิ่นแบบไม่ปกตินี้จะยังคงดำเนินต่อไป ตราบใดที่รายได้จากการประกอบอาชีพแบบเดียวกันในประเทศไทยและประเทศมาเลเซียยังคงมีความแตกต่างที่ชัดเจนมากเช่นนี้

ในส่วนของแรงงานที่มาจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นกลุ่มแรงงานหลักจากประเทศไทยในประเทศมาเลเซีย (กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายทั้งหมดและร้อยละ 63.16 มีอายุระหว่าง 20 ปี ถึง 30 ปี) กลับมีรายได้ที่ไม่มากนักเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานไทยที่มาทำงานในสถานบริการหรือทำงานเป็นพนักงานนวด โดยร้อยละ 68.4 มีรายได้ระหว่าง 1,000 ริงกิต ถึง 2,000 ริงกิตต่อเดือน (8,000 บาท ถึง 16,000 บาท) ซึ่งน่าจะประเมินได้ว่า แรงงานไทยจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เหล่านี้มีปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันที่นอกเหนือจากเงินรายได้ และมีทัศนคติที่มีความหลากหลายและซับซ้อนกว่าแรงงานจากภูมิภาคอื่นของประเทศไทย โดยเฉพาะในส่วนของปัจจัยดึงดูดด้านความใกล้ชิดทางศาสนา ภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่น (ร้อยละ 31.58 เปรียบเทียบกับแรงงานจากภูมิภาคอื่นซึ่งไม่ได้ให้ความสำคัญต่อประเด็นนี้เลย) ที่สามารถโดนจับได้โดยปัจจัยผลักดันด้านสถานการณ์ความเป็นอยู่ในพื้นที่ (ร้อยละ 21.05)

นอกจากนี้ กระแสนิยมในการเดินทางไปประเทศมาเลเซียของกลุ่มวัยรุ่นชายจากจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการชักชวนโดยเพื่อนและญาติพี่น้องก็ค่อนข้างจะสอดคล้องกับพฤติกรรมของแรงงานกลุ่มนี้ที่ผู้ศึกษาได้สัมผัสในระหว่างการปฏิบัติงานในฐานะกงสุลในช่วงระยะเวลาเกือบ 3 ปี ที่ผ่านมา โดยพบว่า แรงงานชายร้านต้มยำมักนิยมเดินทางเป็นกลุ่มพร้อมเพื่อนหรือญาติพี่น้องและมักนิยมที่จะเดินทางไกลเพื่อโอกาสในการมีงานทำในเมืองใหญ่ที่เจริญแล้วของประเทศมาเลเซีย (ขณะที่แรงงานเพศหญิงนิยมที่จะทำงานอยู่ในพื้นที่บริเวณชายแดนไทยมาเลเซียหรือไม่ไกลจากประเทศไทยนัก) และแรงงานกลุ่มนี้มักไม่ค่อยมีปัญหาในเรื่องของการปรับตัวเข้าสู่สภาพแวดล้อมและระบบสังคมของประเทศมาเลเซีย โดยมีเพียงจำนวนน้อย (เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนแรงงานไทยร้านต้มยำในประเทศมาเลเซียซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในบรรดาแรงงานจากประเทศไทยทั้งหมด) ที่โดนจับกุมเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานหญิงไทยในภาคสาขาการบริการอื่นๆ นอกจากนี้ แรงงานชายร้านต้มยำ โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น ยังมีทัศนคติที่ว่า การเดินทางไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียเป็นความท้าทายและเติมเต็มต่อชีวิต ประสบการณ์ในประเทศมาเลเซียมักได้รับการยอมรับ

จากเพื่อนหรือคนรู้จัก แรงงานกลุ่มนี้จึงมีพฤติกรรมการเดินทางไปทำงานในประเทศมาเลเซียแบบซ้ำหลายครั้ง (ร้อยละ 94.74 ของกลุ่มตัวอย่างร้านต้มยำเคยไปทำงานที่ประเทศมาเลเซียมาก่อน)

ในภาพรวม ผู้ศึกษาสามารถสรุปได้ว่า ปัญหาปากท้องที่เกิดจากการมีทุนมนุษย์ต่ำกว่ามาตรฐานเป็นปัจจัยผลักดันหลักที่ส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นอย่างไม่ปกติของแรงงานจากภูมิภาคต่างๆ ของประเทศไทยเข้าไปยังประเทศมาเลเซีย ซึ่งเป็นปัญหาที่รัฐบาลจะต้องมีมาตรการในการดำเนินการแก้ไขในระยะยาว ขณะเดียวกันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยคงไม่สามารถปิดกั้นให้แรงงานไทยเหล่านี้ลดละการเดินทางไปประเทศมาเลเซียได้อย่างมีประสิทธิภาพมากนัก หากแต่ควรพิจารณาว่าจะดำเนินการอย่างไรให้แรงงานเหล่านี้สามารถพัฒนาไปเป็นแรงงานที่มีศักยภาพในอนาคตและสามารถเข้าสู่ระบบแรงงานที่ถูกต้องตามกฎหมายของประเทศมาเลเซียได้ต่อไป

4.2 ข้อเสนอแนะ

1) กระทรวงการต่างประเทศให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่องต่อแนวทางการดำเนินการในเรื่องร้านต้มยำในประเทศมาเลเซีย เนื่องจากยังคงเป็นประเด็นที่มีผลกระทบในหลากหลายมิติ โดยนำข้อมูลที่สามารถประมวลได้มาใช้ประโยชน์ในระดับนโยบายร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อพิจารณาแนวทางการดำเนินการในการนำแรงงานผิดกฎหมายเหล่านี้เข้าสู่ระบบแรงงานที่ถูกต้องของประเทศมาเลเซียต่อไป

2) กระทรวงแรงงานเพิ่มขอบเขตการดำเนินการในการดูแลแรงงานไทยในต่างประเทศ ครอบคลุมกลุ่มแรงงานไทยผิดกฎหมาย โดยเฉพาะการสำรวจและเก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตลาดแรงงานและสาขาอาชีพที่มีการจ้างแรงงานผิดกฎหมายเหล่านี้ โดยพิจารณาจัดโครงการเสริมสร้างทักษะด้านอาชีพให้กับกลุ่มแรงงานไทยที่พ้นโทษแล้ว โดยมุ่งเน้นให้แรงงานเหล่านี้มีทักษะที่หลากหลายและมีความเชี่ยวชาญมากขึ้น และนำบุคคลเหล่านี้มาลงทะเบียนในฐานข้อมูลและจัดให้อยู่ในกลุ่มบุคคลหางานซึ่งควรได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องจากกระทรวงแรงงานอย่างต่อเนื่องโดยมีความเร่งด่วนเป็นลำดับต้น

3) กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์พิจารณาจัดตั้งสำนักงานสาขาที่ด่านสะเดา เพื่อประสานการรับตัวคนไทยที่พ้นโทษและโดนเนรเทศกลับประเทศไทย โดยเฉพาะในรายที่ต้องการความช่วยเหลือในการบำบัดฟื้นฟู การรักษาพยาบาลและการส่งตัวกลับสู่ภูมิลำเนา

4) กรมการกงสุลทำงานอย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานภายในประเทศ ทั้งในระดับกระทรวงและระดับจังหวัดมากยิ่งขึ้น โดยยกระดับความร่วมมือกับจังหวัดที่เป็นกลุ่มเสี่ยงหรือเป็นจังหวัดต้นทางของแรงงานไทยที่มีพฤติกรรมการเคลื่อนย้ายถิ่นแบบไม่ปกติเหล่านี้ โดยสามารถเป็นหน่วยงานที่ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้อง ทั้งทางด้านสังคมและที่เกี่ยวกับประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ กรมการกงสุล(ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงสวัสดิการสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงมหาดไทย ตรวจคนเข้าเมือง ภาคประชาสังคม) ควรจัดให้มีโครงการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่เสี่ยงอย่างต่อเนื่อง โดยเป็นส่วนหนึ่งของภารกิจกงสุลสัญจรของกรมการกงสุล และสอดคล้องกับกลไกการทูตแบบบูรณาการ “Local link, Global reach”

5) กระทรวงการต่างประเทศเสนอจะจัดการประชุม Consular Forum กับประเทศมาเลเซีย โดยเป็นเวทีการหารือระหว่างกันเป็นประจำทุกปีเพื่อรับทราบถึงสถานการณ์ในมิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจด้านกงสุล เช่น กฎระเบียบและนโยบายด้านแรงงานที่เป็นปัจจุบัน เป็นต้น รวมทั้งเป็นเวทีกระชับความร่วมมือในการบริหารจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยมีมาตรฐานที่สอดคล้องและยอมรับร่วมกัน

6) กรมการกงสุลสนับสนุนภารกิจของภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับการให้ความช่วยเหลือคนไทยที่ตกทุกข์หรือที่ตกเป็นเหยื่อของการค้ามนุษย์ให้เป็นเครือข่ายที่มีความเข้มแข็งและครอบคลุมเชื่อมโยงระหว่างสองประเทศ รวมทั้งสนับสนุนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและสนับสนุนให้สื่อมวลชนไทยไปทำข่าวในประเทศมาเลเซียอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสร้าง awareness ถึงโอกาสที่มีในการเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียแบบถูกต้องตามกฎหมาย ขณะเดียวกัน ก็ให้ตระหนักรู้ถึงผลของการเข้าไปทำงานแบบผิดกฎหมายและพฤติกรรมของเครือข่ายที่ชักนำคนไทยเข้าไปทำงานในประเทศมาเลเซียโดยไม่คำนึงถึงสวัสดิภาพของแรงงานและผลที่จะตามมา เช่น ในกรณีของสถานีโทรทัศน์ Thai PBS ซึ่งได้ไปทำข่าวที่ประเทศมาเลเซียเกี่ยวกับขบวนการการนำแรงงานหญิงสูงอายุจากจังหวัดชายแดนภาคใต้เข้าไปไร่ขายข้าวเกรียบจนถูกจับกุมและถูกกักตัวไว้เป็นพยานในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการค้ามนุษย์ ในรัฐยะโฮร์ เป็นต้น

7) กรมการกงสุลจัดทำฐานข้อมูลคนไทยถูกจับกุมแบบ Real Time โดยสถานเอกอัครราชทูตและสถานกงสุลใหญ่ของไทยทั่วโลก สามารถป้อนข้อมูลคนไทยถูกจับกุมผ่าน platform เฉพาะของกรมการกงสุล โดยจะเป็นการลดปริมาณการออกโทรเลขและเพิ่มความสะดวกรวดเร็วในการติดตามสถานะบุคคล นอกจากนี้ ยังสามารถบริหารจัดการข้อมูลเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของประเทศไทย เช่น จังหวัด ตรวจคนเข้าเมือง ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้อีกทางหนึ่ง

8) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยควรเพิ่มความเข้มงวดบริเวณด่านตรวจคนเข้าเมืองที่มีการเดินทางผ่านเข้าออกของแรงงานไทยจำนวนมาก เช่น ด่านสะเดา จังหวัดสงขลา รวมทั้งควรเพิ่มความเข้มข้นในการสัมภาษณ์แรงงานที่ถูกเนรเทศกลับประเทศไทย โดยเฉพาะแรงงานกลุ่มลูกเรือประมงซึ่งส่วนใหญ่เป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ รวมทั้ง ดำเนินการตรวจสอบช่องทางทาง Social Media ที่มีการชักชวนแรงงานไทยไปทำงานในประเทศมาเลเซียอย่างจริงจัง

9) สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์ โดยสำนักงานแรงงาน ร่วมกับฝ่ายกงสุล ดำเนินการรวบรวมสถิติสถานประกอบการร้านต้มยำ ร้านนวดและสปา ในแต่ละรัฐของประเทศมาเลเซียเพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลและร่วมกันหาแนวทางเพื่อดำเนินการให้มีการจ้างงานแรงงานไทยอย่างถูกต้องและเป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องของประเทศมาเลเซีย

บรรณานุกรม

หนังสือ

- เก็ดถวา บุญปรากร. ผู้ค้าข้ามแดนไทย-มาเลเซีย และพื้นที่ชีวิตในตลาดปาตังเบซาร์. เชียงใหม่: ศูนย์ศึกษาอาเซียน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2559.
- ดวงพร เวทยานุกุล. การส่งเสริมการมีงานทำของแรงงานไทยในประเทศมาเลเซีย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานบริหารแรงงานไทยไปต่างประเทศ, 2545.
- พัทธา เรือนแก้ว, สุภางค์ จันทวานิช และฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว. ไทยต่างดาว ท้าวต่างแดน : สังคมวิทยาของชีวิตข้ามพรมแดน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.
- อารี จำปาภาย, ปัทมา ว่าพัฒน์วงศ์ และกาญจนา ตั้งชลทิพย์. ความหลากหลายในการย้ายถิ่นของมุสลิมจังหวัดภาคใต้ : ใครไปมาเลเซีย และใครไปที่อื่น. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2557.

วารสาร

- คำนวน นวลสนอง, นิสากร กล้าณรงค์ และมูหำหมัด สาแลบิง. พัฒนาการและแนวโน้มการย้ายถิ่นของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย เข้าไปในประเทศมาเลเซีย. วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (2552).
- ชิดชนก ราธิมมูลา, วิรัช เอี่ยมปลัด, ฮัมเดีย มุดอ และมูฮำหมัดสุโฮมี ยานยา. แนวทางการจัดสวัสดิการ การกำหนดค่าธรรมเนียมที่มีผลต่อการสร้างแรงงานจูงใจให้แรงงานร้านอาหารไทยผันเข้าสู่ระบบการจ้างแรงงานต่างด้าวของมาเลเซียอย่างถูกกฎหมาย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ, 2551.
- นิสากร กล้าณรงค์, ศุภรัตน์ พิณสุวรรณ และศิริรัตน์ สิ้นประจักษ์ผล. การย้ายถิ่นตามฤดูกาลเพื่อเข้าไปรับจ้างทำนาในประเทศมาเลเซียของประชาชนจากจังหวัดชายแดนภาคใต้. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (2552).
- นิสากร กล้าณรงค์. การย้ายถิ่นของแรงงานสตรีในสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ไปมาเลเซีย. วารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (2548).
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแห่งชาติ. ครัวไทยในมาเลเซีย เมืองที่คนปรุงอาหาร ตาต้องไว เท้าต้องเร็ว. โครงการวิจัยชุดชายแดนใต้-มาเลเซีย, 2549.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
ขั้นตอนการไปทำงานในประเทศมาเลเซียแบบถูกต้องตามกฎหมาย
(สำหรับแรงงานทั่วไปที่เดินทางเข้ามาทำงานด้วยตนเอง)
ด้วยใบอนุญาตทำงานประเภท Visit Pass (Temporary Employment)

1. นายจ้างจะต้องยื่นขอโควต้าจำนวนแรงงานต่างชาติดังกล่าวจากกระทรวงมหาดไทยของมาเลเซีย (Ministry of Home Affairs) โดยทางการมาเลเซียจะพิจารณาจำนวนแรงงานต่างชาติดังกล่าว จากประเภทและขนาดของแต่ละกิจการ และชำระค่าธรรมเนียมแรงงานต่างชาติดังกล่าว (Levy)
2. เมื่อได้รับอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทยแล้ว นายจ้างจัดหาแรงงานตามจำนวนโควต้าที่ได้รับ ซึ่ง นายจ้างอาจติดต่อแรงงานโดยตรง ติดต่อบริษัทจัดหางานในประเทศไทย หรือมอบอำนาจให้ สำนักงานแรงงาน ในประเทศมาเลเซีย (สนร. มาเลเซีย) เป็นผู้ประสานให้ความช่วยเหลือ
3. เมื่อได้รายชื่อแรงงานแล้ว ให้แรงงานเข้ารับการตรวจสุขภาพ ณ โรงพยาบาลที่ติดตั้งระบบ Foreign Workers Centralized Management System (FWCMS) เท่านั้น ซึ่งปัจจุบันมีจำนวน 3 แห่ง ได้แก่
 - (1) โรงพยาบาลนอร์ธอีสเทอร์นวัฒนา เลขที่ 70/7-8 ถ.ศุภกิจจรรยา ต. หมากร้าง อ. เมือง จ. อุตรธานี 41000 โทร. +66883125624 และ +6642241956
 - (2) โรงพยาบาลเอกชัย เลขที่ 99/9 หมู่ 4 ถนนเอกชัย ต. โคกขาม อ. เมือง จ. สมุทรสาคร 74000 โทร. +66818956451 และ +6634417900
 - (3) โรงพยาบาลเปาโล เมโมเรียล โชคชัย 4 เลขที่ 1 ถนนโชคชัย 4 แขวงลาดพร้าว เขต ลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร 10230 โทร. +662 514 4140-9 โทรสาร. +662 514 4413
4. โรงพยาบาลแจ้งผลการตรวจสุขภาพให้แรงงานทราบ และส่งผลดังกล่าวทางออนไลน์สู่ระบบ FWCMS ของมาเลเซีย
 - 4.1 กรณีผ่านการตรวจสุขภาพ ให้แรงงานไทยส่งสำเนา Passport ให้นายจ้าง เพื่อดำเนินการขอหนังสืออนุมัติวีซ่า (Calling Visa) จากกรมการตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย เมื่อได้รับการอนุมัติแล้ว นายจ้างส่ง Calling Visa ให้แรงงานไทย
 - 4.2 กรณีไม่ผ่านการตรวจสุขภาพ จะไม่ได้รับการอนุมัติ Calling Visa
5. นายจ้างนำเอกสารสัญญาจ้างงานมาให้สำนักงานแรงงานในประเทศมาเลเซียประทับรับรอง พร้อมแนบเอกสารประกอบ ได้แก่
 - (1) สำเนาหนังสือจดทะเบียนบริษัท (Company registration form 9,24,49 หรือ form D)
 - (2) สำเนาใบอนุญาตประกอบกิจการ (Business License)
 - (3) สำเนาบัตรประจำตัวนายจ้าง
 - (4) Calling Visa

- (5) สำเนาหนังสือเดินทางลูกจ้าง
 - (6) รูปถ่ายลูกจ้าง
 - (7) แผนที่สถานประกอบการ
 - (8) รูปถ่ายสถานประกอบการและที่พักของลูกจ้าง ซึ่งสนร. มาเลเซียอาจขอเข้าตรวจสอบสถานที่ทำงาน และที่พักแรงงานด้วย
6. นายจ้างส่ง Calling Visa และสัญญาจ้างที่ได้รับการรับรองให้คนงาน
 7. แร้งงานไทยนำ Calling Visa พร้อม Passport ตัวจริงและเอกสารที่เกี่ยวข้องไปขอ Single Entry Visa (วีซ่า 3 เดือน) ที่สถานเอกอัครราชทูตมาเลเซีย (กรุงเทพฯ) หรือสถานกงสุลมาเลเซีย (สงขลา)
 8. แร้งงานไทยแจ้งการเดินทางไปทำงานต่างประเทศที่จัดหางานจังหวัดที่มีภูมิลำเนา หรือที่กรมการจัดหางาน ถ. มิตรไมตรี ดินแดง กทม. พร้อมทั้งสมัครเป็นสมาชิกกองทุนช่วยเหลือคนหางานไปทำงานต่างประเทศ และรายงานตัวที่ด่านตรวจคนหางาน ณ สนามบินหรือด่านที่เดินทางออกจากประเทศ
 9. แร้งงานไทยเดินทางมาที่ประเทศมาเลเซีย โดยมีนายจ้างเป็นผู้มารับที่ด่านตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซีย และเข้ารับการตรวจสุขภาพอีกครั้งกับ FOMEMA (หน่วยงานตรวจสุขภาพแรงงานต่างชาติของมาเลเซีย) หากผ่านการตรวจสุขภาพ นายจ้างจึงจะขอให้กรมการตรวจคนเข้าเมืองมาเลเซียออกใบอนุญาตทำงาน (Work Permit) ให้แรงงานเพื่อเริ่มทำงานต่อไป

สำนักงานแรงงาน
สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์

การจ้างงาน

ตำแหน่ง ผู้ประกอบอาหารไทย

(ประเภทการจ้างงานระยะสั้น 6 เดือน อนุญาตเฉพาะรัฐในคาบสมุทรมมาเลเซียเท่านั้น)

ขั้นตอนการขอใบอนุญาตทำงานระยะสั้น 6 เดือน

1. คนงานเดินทางเข้ามาเลเซียโดยใช้วีซ่าท่องเที่ยว (Social Visit Pass)
2. นายจ้างพาคนงานไปตรวจโรค โดยรายงานผลการตรวจโรค นายจ้างสามารถไปรับแบบฟอร์มการตรวจโรคได้ที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองประจำรัฐ
3. นายจ้างจัดเตรียมเอกสารไปยื่นคำร้องที่ฝ่ายแรงงานต่างชาติ สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองของรัฐ กรณีเอกสารครบถ้วนและถูกต้องสมบูรณ์ นายจ้างจะทราบผลการพิจารณาภายใน 7 วัน
4. เมื่อได้รับอนุมัติแล้ว นายจ้างสามารถไปขอ Journey Performed Visa เพื่อเปลี่ยนวีซ่าท่องเที่ยวเป็นวีซ่าทำงาน (ระยะ 6 เดือน)

รายการเอกสารที่นายจ้างต้องเตรียม

1. ใบคำร้อง
2. รูปถ่ายนายจ้าง จำนวน 1 รูป (ขนาดสำหรับทำหนังสือเดินทาง)
3. สำเนาบัตรประจำตัวประชาชนของนายจ้าง
4. ใบจดทะเบียนประกอบธุรกิจและใบอนุญาตประกอบธุรกิจ
5. รูปถ่ายร้านอาหาร (ด้านหน้า ด้านใน และทางเข้า)
6. เมนูของร้าน
7. สำเนาหนังสือเดินทางของคนงาน
8. Personal Bond ติดอากรแสตมป์ 10.00 ริงกิต
9. แบบฟอร์ม IM.12 และหรือ IM.38 กรณีเป็นพาสปอร์ต
10. รายงานผลการตรวจโรค (นายจ้างรับแบบฟอร์มการตรวจโรคที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง)
11. สัญญาจ้าง (ระหว่างนายจ้างและคนงานต่างชาติ) ติดแสตมป์ 10.00 ริงกิต

ค่าใช้จ่าย

ค่าใช้จ่ายในการจ้างงานตำแหน่งผู้ประกอบการอาหารไทย ระยะสั้น 6 เดือน มีค่าใช้จ่าย ดังนี้

ค่าใช้จ่ายทุก 6 เดือน

1. ค่าธรรมเนียม (Levy) จำนวน 925 ริงกิต (คำนวณจาก Levy ภาคบริการ 1,850 ริงกิต)
2. ค่าสติ๊กเกอร์ จำนวน 60 ริงกิต
3. ค่าดำเนินการ จำนวน 125 ริงกิต

ค่าใช้จ่ายรายปี

4. ค่าตรวจสุขภาพ ขึ้นอยู่กับคลินิก
5. ประกันเงินทดแทน จำนวน 72 ริงกิต (ยังไม่รวมภาษีและค่าธรรมเนียม)

6. ค่าประกันสุขภาพ จำนวน 120 ริงกิต (ยังไม่รวมภาษีและค่าธรรมเนียม)
ค่าใช้จ่ายครั้งแรก (จ่ายครั้งเดียว)
7. ค่าทำ Journey Performed จำนวน 500 ริงกิต

สำนักงานแรงงาน
สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์

ภาคผนวก ข.
แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

แบบสัมภาษณ์

วันที่

สถานที่ต้องขัง

ชื่อ-สกุล เลขบัตรประจำตัวประชาชน

วันเกิด อายุ..... เพศ ชาย หญิง

ที่อยู่

ระดับการศึกษา ต่ำกว่ามัธยมปลาย มัธยมปลาย ปวช.ปวส.อนุปริญญา ปริญญาตรี

อาชีพ(ในประเทศไทย).....รายได้ต่อเดือน.....

อาชีพ(ในประเทศมาเลเซีย).....รายได้ต่อเดือน.....

ชื่อ-สกุล บิดา

ชื่อ-สกุล มารดา

ชื่อหา วันที่โดนจับ.....

ระยะเวลาจำคุกกำหนดขึ้นศาล.....

เดินทางเข้าประเทศมาเลเซียอย่างไร.....

หนังสือเดินทางไทย ไม่มี มี.....หรือใบผ่านแดน ไม่มี มี.....

เคยเดินทางมาทำงานในประเทศมาเลเซียก่อนหน้านี้แล้วหรือไม่ ไม่เคย เคย.....

เคยเดินทางไปทำงานในประเทศอื่นก่อนหน้านี้แล้วหรือไม่ ไม่เคย เคย.....

ท่านเคยอยู่กินกำหนดในประเทศมาเลเซียหรือไม่ ไม่เคย เคย.....

ท่านดำเนินการต่อวีซ่าอย่างไร.....

ปัจจัยดึงดูด รายได้ มีผู้ชักจูงมา กระแสนิยม ภาษา ศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่น
 เดินทางเข้าออกสะดวก อื่นๆ.....

ปัจจัยผลักดัน ไม่มีงานทำเป็นหลักแหล่ง รายได้น้อย เศรษฐกิจถดถอย สถานการณ์ความเป็นอยู่ในพื้นที่
 อิทธิพลจากการชักชวนของเพื่อน ญาติพี่น้อง อื่นๆ.....

รู้สึกว่าคุณมีโอกาสทางเศรษฐกิจหรือไม่ ในด้านใด.....

ญาติที่ประเทศไทยที่สามารถติดต่อได้ โทรศัพท์.....

ลงชื่อ

(.....)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายอรรถพงศ์ พันธุ์รัตน์
ประวัติการศึกษา	<ul style="list-style-type: none"> - บริหารธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ (ABAC) - ศิลปศาสตรบัณฑิต (รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง - Master of Business Administration, University of New Haven สหรัฐอเมริกา
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2539	เจ้าหน้าที่การทูต 4 ฝ่ายคุ้มครองและดูแลผลประโยชน์คนไทยในต่างประเทศ สำนักงานปลัดกระทรวง
	เจ้าหน้าที่การทูต 4 กองยุโรป 3 กรมยุโรป
พ.ศ. 2542	เลขานุการตรี สถานเอกอัครราชทูต ณ คูเวต
	เลขานุการโท สถานเอกอัครราชทูต ณ คูเวต
พ.ศ. 2545	เลขานุการโท สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงมานามา
พ.ศ. 2547	เจ้าหน้าที่การทูต 5 สำนักงานรัฐมนตรี
	เจ้าหน้าที่การทูต 6 สำนักงานรัฐมนตรี
พ.ศ. 2548	เจ้าหน้าที่การทูต 6 กองอาเซียน 1 กรมอาเซียน
พ.ศ. 2550	เลขานุการเอก สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงแคนเบอร์รา
พ.ศ. 2551	เลขานุการเอก (ระดับชำนาญการ) สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงแคนเบอร์รา
พ.ศ. 2554	นักการทูตระดับชำนาญการ กองแบบพิธี กรมพิธีการทูต
พ.ศ. 2556	นักการทูตระดับชำนาญการ (ที่ปรึกษา) กองแบบพิธี กรมพิธีการทูต
พ.ศ. 2557	ที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์
พ.ศ. 2559-ปัจจุบัน	อัครราชทูตที่ปรึกษา (ระดับชำนาญการพิเศษ) สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์
ตำแหน่งปัจจุบัน	อัครราชทูตที่ปรึกษา สถานเอกอัครราชทูต ณ กรุงกัวลาลัมเปอร์

Abstract

The main objective of this study is to develop a better understanding about the motives of the Thai illegal workers in service sector in Malaysia through the theories of “Irregular Migration” and “Push and Pull Factor” which aim to indentify individual’s decision making before migrating illegally into Malaysia to explore for job opportunities.

The samples of this study were 53 Thai inmates who got arrested for working illegally in Malaysia and being detained at Depot Immigration Pekan Nanas (State of Johor) and Depot Immigration Bukit Jalil (Selangor). They were separated into three groups according to their profession at the time of the arrest (staffs at a Thai restaurants or “Tom Yum”, a masseur, and PR in entertainment businesses) and were subjected to an interview conducted by an officers from the Consular Section of the Royal Thai Embassy in Kuala Lumpur.

The findings indicate that most of these Thai workers would consider a well pay job as their first priority (pull factor) when making a decision to migrate illegally into Malaysia, especially those who were from the north eastern, northern, and central provinces of Thailand. However, for workers from the southern border provinces of Thailand, complexity behind their decision making has been prevailed with combination of pull and push factors that were interacted, such as a well pay job in Malaysia (pull factor), religious believes, language and culture similarity in Malaysia (pull factor), and the current situation in their home town in Thailand (push factor). Further, the finding has indicated also that the Thai workers from the southern border provinces are those who are capable of adapting themselves into the social system of Malaysia with less effort.